

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TAGAJÁNLÁSOK

1913-BAN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

HORNÝÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1913.

061.12 НТА

АДМИНИСТРАЦИЯ ГОРОДА МОСКВЫ

ГОР. ДЕП. МОСК. ОБЛ. ИС. АРХИВ

1911

1911

1911

TAGAJÁNLÁSOK

1913-ban.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK :

I.

Dr. DARKÓ JENŐT, a debreczeni főiskola rendes tanárát, az I. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Darkó Jenő a közép- és újkori görög philologia művelője, és ebbeli tanulmányainak középpontját a byzantiumi történetírók képezik, kiket első sorban a magyar történet szempontjából tesz vizsgálatainak tárgyává. Munkái közül első sorban említjük *A magyarokra vonatkozó népnevek a bizánczi íróknál* (M. T. Akadémia, 1910.) című értekezését, mely bő kivonatban az Akadémiai Értesítő 1907. évfolyamának 588—603. lapjain és *Die auf die Ungarn bezüglichen Volksnamen bei den Byzantinern* czímen a *Byzantinische Zeitschrift* 21 (1013.) hasábjain is megjelent. Igen becses értekezés, mely fáradságos, sokoldalú és beható tanulmányról, szép ismeretekről és kiváló ítélőképességről tanuskodik. Kutatásainak főeredménye az, hogy a magyarokra vonatkozó népnevek eredetük szerint két csoportra oszthatók: 1. a melyek maguktól a byzantiumiaktól származnak (Παίονες, Οἰωνοί, Τοῦρκοί); 2. melyek idegen (szláv, besnyő, magyar, arab, örmény) forrásból vétettek (Οὐγγροι, Μάζαροι, Μεγέρη, Σαβαρτοιάσφυλοι, Σεβέρτιοι). A byzantiumi íróktól származók egytől egyig hamisak, nagy értékűek, azonban az idegen forrásból eredő népnevek. Különösen kiemelendőnek tartom, hogy Darkó a Constantinus Porphyrogenitusnál előforduló Σαβαρτοιάσφυλοι név rendkívül nehéz kérdését, melynek fejtegetése közben történetíróink kellő nyelvismeretek hiányában a legkalandosabb magyarázatokhoz fordultak („zavart falu“, „szabad csoportos felek“, „sártói falka“ stb.) nézetem szerint dülőre juttatta. Ugyanis ennek az összetett szónak az első részéről Thury kimutatta, hogy abban a

Σάββαροι = örmény „szevorti“, t. i. fekete fiú; míg Darkó helyesen úgy vélekedik, hogy a második rész, az ἄσφαλοι: mögött az arab „aszvad“, t. i. fekete szó lappang és kimutatja, hogy ugyanazon fogalomnak („fekete“) kétnyelvű (örmény és arab), tautologikus megnevezése azokhoz a nyelvi következtelenségekhez tartozik, melyeket idegenből átvett szókznál a népnyelv szokott feltüntetni. Főmunkája Laonikos Chalkondyles középkori görög történetíró munkája új kiadásának az előkészítése, melynek terve németországi tanulmányútjában 1904-ben fogamzott meg benne, s a melynek megvalósítását azóta sohasem tévesztette szeme elől, a mint erről idevágó tanulmányai tanuskodnak. Átvizsgálta nevezett történetírónak a müncheni, párisi, oxfordi, velencei, florenzi és római könyvtárakban levő kézíratait és kutatásai közben egy egész sorozat új kéziratot fedezett fel, mindezeknek megállapította a családfáját és meghatározta értéküket, úgy hogy most már csak magának a szövegnek a megállapítása van hátra, melyet Darkó lényegesen más alapon készül közölni, mert Chalkondyles eddigi kiadói a Z, G, A, Q, H és U jelzetű kéziratokat használták, Darkó azonban az M, M₁, C, A és L jelzetű kéziratokra fog támaszkodni. Chalkondylesre vonatkozó tanulmányai a következők: *Kézirati tanulmányok Laonikos Chalkondyles történeli művéhez* (Egy. Phil. Közl. 1907. 25—46., 106—109.); *Adalékok Laonikos Chalkondyles történetírói egyéniségének jellemzéséhez* (Budapesti VII. ker. külső áll. főgymn. 1906/7. évi értesítője, 23—25.); *Laonikos Chalkondyles nyelvéről* (felolv. a M. T. Akad. 1913 márcz. 4-iki ülésén, kivonata megjelent az Akad. Ért. 1912 májusi számában, egész terjedelmében az Egy. Phil. Közl. 1912. évf.); *Die letzten Geschichtschreiber von Byzanz* (sajtó alatt az Ungarische Rundschau-nál, ugyanez magyarul sajtó alatt a Budapesti Szemlénél); *Laonikos Chalkondyles újabb kézíratairól* (felolv. a M. T. Akad. 1913 május 7-iki ülésén, kivonata sajtó alatt az Akad. Értesítőnél, egész terjedelmében az Egyet. Phil. Közlönynél). Darkónak egyéb tárgyú dolgozatai a következők: *A latin nyelvben előforduló -vi perfectum magyarázata* (kéziratban, egyetemi pályadíjat nyert munka); *A κοινή viszonya az ógörög dialectusokhoz* (Egy. Phil. Közl. 1902. 484—515.); *Az új-görög nyelvéről* (Egyet. Phil. Közl. 1902. 114—117); *A görög philologia célja* (debreczeni főiskola évkönyve, 1908/9. 16—48.); *A görög nyelv thesaurusának terve* (Nyelvtudomány. 1909. 291—302); *Emlékezés Krumbacher Károly tiszteleti tagról* (előadta a Budapesti Phil. Társ. 1910. febr. 9-iki ülésén, megjelent az Egyet. Phil. Közl.-ben, 1910.). Népszerűsítő cikkei: *Valaoritisz újgörög költő* (Budapesti Szemle. 1910); *Sappho dalai* (műfordítások Budapesti Hirlap 1912 husvétii számában); *Nyelvharcz a görögöknél* (Uránia. 1912.); *Nemzetfenntartó szellemi erők* (jegyzőkönyv a székely társaságok szövetségeinek V. rendes közgyűléséről. Marosvásárhely, 1909.); *Az angorai csata* (Budapesti Hirlap. 1905. 53. sz.); *Bizáncz elégtételt kér* (Budapesti Hirlap. 1905.

113. sz.); *Szent hármas ikrek* (Budapesti Hirlap. 1905. 297. sz.); *Theodora* (Budapesti Hirlap. 1905. 338. sz.); *A humaniorák ma* (Budapesti Hirlap. 1906. 100. sz.); *Bizáncz és a keleti kérdés* (Budapesti Hirlap. 1901. 151. sz.); *Humanizmus és szocializmus* (Budapesti Hirlap. 1906. 274. sz.); *A turkok* (Budapesti Hirlap. 1906. 352. sz.); *Egy jeggyűrű története* (Budapesti Hirlap. 1907. 104. sz.); *Droszinisz, az öröm fénye* (fordítás újjörögből, Erzsébetvárosi Hirlap. 1908. ápr. 12.); *Eleuziszben* (Budapesti Hirlap. 1911. 16. sz.). Népszerűsítő cikkei igen ügyesen vannak megírva és tanubizonyoságot tesznek arról, hogy Darkó képes a közép- és újjörög philologia iránt a nagyközönségben is érdeklődést kelteni. Ismertetéseinek felsorolását (16-ot) mellőzzük. Mindezek alapján dr. Darkó Jenőnek az I. osztály A) alosztályában levelező taggá való megválasztását melegen ajánljuk.

Pecz Vilmos, r. t.

Hegedüs István, r. t.

Némethy Géza, r. t.

Gyomlay Gyula, l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

II.

Dr. VISZOTA GYULA áll. főgimn. igazgatót, az Irodalomtörténeti Bizottság segédtagját, az I. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánlom. Dr. Viszota a magyar irodalomtörténet tevékeny munkása. Akadémiánk történetének ismeretlen részleteit dolgozva fel, e téren Vörösmarty és különösen Széchenyi életének és működésének ismertetésével elismerést érdemlő munkásságot fejtett ki. Sok ilyen értekezése az Akadémiában került bemutatásra és részben az Akad. Értesítőben közlésre. Ismertetéseit és nagyszámú kisebb cikkeiket mellőzve, itt csak önálló munkáit és nagyobb értekezéseit sorolom fel.

A) *Önálló művek*: 1. Széchy Mária a drámai költészetben Budapest 1892. — 2. A M. Tud. Akadémia Széchenyi-múzeumának tárgyjegyzéke. (Együttes kiadás Szily Kálmánnal.) Budapest 1905. — 3. Széchenyi és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület. Budapest 1910. — 4. Garat. Írta 1842-ben gr. Széchenyi István. Sajtó alá rendezte és a mű történetét megírta V. Gy. 1912.

B) *Különnyomatban megjelent nagyobb értekezések*: 1. Fessler hatása Kisfaludy Károlyra. (Irodalomtört. Közlemények.) 1900. — 2. Gr. Széchenyi István és Sopron vármegye. (Budapesti Szemle.) 1902. — 3. Kisfaludy Károly hagyatéka. (Kisfaludy-Társaság Évlapjai.)

1903. — 4. Gr. Széchenyi István és a magyarországi löversenyek megalapítása. (Magy. Gazdaságtörténelmi Szemle.) 1904. — 5. A Stadium megjelenésének és eltiltásának története. (Gr. Széchenyi I. Munkái II. kötetének bevezetése.) 1905. — 6. Révai, Versegly és a tisztai szótárak. (Nyelvtud. Közlemények.) 1905. — 7. Széchenyi István és a pesti hengermalom. (Századok és Történelmi Tár.) 1910.

C) *Nagyobb értekezések és cikkek*: 1. Kisfaludy Károly Murányvár ostromának forrása. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1898.) — 2. Egykorú tudósítások az Akadémia megalapításáról. (Akadémiai Értesítő. 1901. 12. f.) — 3. Dobozy Mihály és hitvese költői feldolgozásai. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1903.) — 4. A *Kelet népe* történetéhez. (Budapesti Szemle. 1903. nov.) — 5. Czuczor és Vörösmarty hivatalos magyar nyelvtanai. (Philologiai Közöny. 1903. decz.) — 6. A M. Tud. Akadémia czimere. (Felolvasott az Akadémia 1904. jan. 4. ülésén; megjelent az Akadémiai Értesítő 1904. I.) — 7. Széchenyi politikája 1842—5-ben. (Budapesti Szemle. 1904. decz.) — 8. Kisfaludy Károly mint hirlapíró. (Felolvasott a Kisfaludy-Társaság 1904. okt. 26. ülésén; megj. a Kisfaludy-Társaság Évkönyveiben 39. k.) — 9. A Lenkey-szárad. (Budapesti Hirlap. 1904. 321. sz.) — 10. Az *Őn* történetéhez. (Magyar Nyelv. 1905. 2. f.; Magyar Nemzet 1905. 56. sz. Magyar Hirlap 1905.) — 11. Gr. Széchenyi István első nyomtatott könyve. (Vasárnapi Ujság. 1906. 6. sz.) — 12. Kazinczy Ferencz jegyzetei, (Irodalomtörténeti Közlemények. 1906. 2. és 3. f.) — 13. Tagajánlások az Akadémiában 1847-ig. (Akadémiai Értesítő 1906. október és nov. f.) — 14. Deák, Eötvös és Széchenyi Kossuth Pesti Hirlapjáról. (Vasárnapi Ujság. 1906. 51. sz.) — 15. Kisfaludy Sándor a recenziókról. (Felolvasott az Akadémia 1907. jan. 7. ülésén; megj. az Akadémiai Értesítő, 1907. II. f.-ben.) — 16. Eötvös és Trefort tervezett folyóirata: a Pesti Havi-irat. (Felolvasott az Akadémia 1907. II. 4. ülésén; megjelent az Akadémiai Értesítő 1907. III. f.-ben.) — 17. Széchenyi első műve. (Budapesti Szemle. 1907. aug.) — 18. Gróf Teleki József mellszobra az Akadémiában. (Akadémiai Értesítő 1907. ápr.) — 19. Ferenczy István és az Akadémia (Művészet. 1907. III. f.) — 20. A Stadium megírásának története. (Felolvasott az Akadémia 1907. jún. 3. ülésén; megj. az Akadémia Értesítő 1907. 10. f.) — 21. Széchenyi und Metternich. (Pester Lloyd. 1907. XII. 12. sz.) — 22. Adatok Kossuth Lajos hirlapírói működéséhez. (Magyarország. 1907. XII. 24.) — 23. Kisfaludy Sándor Ulysses és Penelope cz drámájának forrása. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1907. 4. f.) — 24. A M. T. Társaság Zsebszótárának történetéhez. (Magyar Nyelv. 1908. II.) — 25. A M. T. Társaság nagy szótárának története. (Felolvasott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 1908. okt. ülésén; megjel. a Magyar Nyelv 1909. I. II. f.) — 26. A Hitel második kiadása. (Budapesti Szemle. 1909. I. f.) — 27. Széchenyi, Vörösmarty és az Akadémia működésének első évei. (Felolvasott az Akadémia 1909.

jan. 25. ülésén; megjel. Budapesti Szemle. 1909. IV. füz.) — 28. Az Akadémia emlékszerlegei. (Akadémiai Értesítő. 1909. II. f.) — 29. Kisfaludy Sándor és az 1809-iki insurrectio. (Akadémiai Értesítő. 1909. 8. 9. f.) — 30. József nádor és az 1809-iki nemesi felkelés. (Felolvasatott a Magy. Történelmi Társaság 1909. jún. 5. ülésén; megjelent a Századok 1909. VIII. f.-ben) — 31. Gr. Széchenyi István és a soproni gőzmalom. (M. Mérnök- és Építészegylet Közlönye 1909. XI. f.) — 32. A Tudománytár története. (Felolvasatott az Akadémia 1910. jan. 31.-én; megj. Akad. Értesítő 1910. III. f.) — 33. Széchenyi István és műzsája (Vasárnapi Ujság 1910. 15. sz.) — 34. Az Akad. Értesítő 70 éves jubileuma. (Akad. Ért. 1911. jún.) — 35. Vörösmarty és az Akadémia nyelv. munkássága. (Magyar Nyelv. 1911. decz.) — 36. Kisfaludy Sándor és a Tudós-társaság. (Ak. Ért. 1911. szept.) — 37. Vörösmarty akadémiai folyóiratterve. (Ak. Ért. 1911.) — 38. Kisfaludy Sándor és Kazinczy Ferencz irodalmi vitája. (Irodalomtört. Közlemények 1911. IV.). — 39. Széchenyi és az első közlekedésügyi költségvetés. (Századok 1912. febr.) — 40. Vörösmarty ismeretlen nyelvtudományi dolgozatai. (Magyar Nyelv 1912. május, június, szept. és okt.) — 41. Bajza József akadémiai munkássága. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1912. 2., 3. és 4. f.)

E gazdag munkásságban nincs még kis terjedelmű adalék sem, mely ne alapulna önálló kutatáson és történeti vagy irodalomtörténeti tudásunkat ne gazdagítaná vagy helyesbíténé. Minél nagyobb súlyt helyezünk újabban az irodalomtörténet terén is a kutatás munkájára, annál nagyobb készséggel kell fogadnunk oly szakférfiút, a ki ez irányban egyik legbuzgóbb és legszerencsésebb munkása. Azért dr. Viszota Gyulát ismételten ajánlom levelező tagnak.

Heinrich Gusztáv, r. t.

AZ I. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

III.

Dr. BEZOLD KÁROLY titkos udvari tanácsost, a heidelbergi egyetemen a keleti nyelvek r. tanárát, az ottani tudom. Akadémia egyik titkárát, az I. osztályba *külső* tagnak ajánlom.

Bezold az assyriologia vezérlő tudósai közé tartozik. Tudós pályája kezdetén a British Museum kujundsiki emlékeinek leírásával és rendezésével bizta meg, mely sok évre terjedő munkásságának eredménye, a „Catalogue of the Cuneiform Tablets in the Koujunjik

Collection of the British Museum“ című öt folio-kötet az assyriologia egyik forrásmunkájának van elismerve. Mint a „Zeitschrift für Assyriologie“ szerkesztője, nagy hatása van e tanulmányok fejlesztésére és központosítására. Kiváló helyet foglal el az aethiop philológiában is. E körben legújabb nagy munkája a müncheni Akadémiától kiadott „Kebranagast“. A heidelbergi tud. akadémia alapítása óta ennek kiadványai során jelennek meg nagyfontosságú dolgozatai, melyekben a babyloni eszméknek a hellenizmusra tett hatásáról meg-
lepő eredményeket mutat fel.

Oppert halála óta az assyriologia nincsen képviselve külső tagjaink sorában. E hézagot töltené ki Bezold Károly megválasztása, melylyel az ifjú heidelbergi Akadémia iránt is rokonérzésünket fejeznők ki.

Goldziher Ignác ig. és r. t.

IV.

NEUGEBAUER LÁSZLÓ műfordítót az I. osztályba *külső* tagnak ajánlom. Neugebauer a magyar irodalomnak német nyelven való ismertetése terén kiváló érdemeket szerzett oly értelemben, mint az Alapszabályok 17. §-a ezt körülírja. Ennek igazolására hivatkozom Neugebauer Lászlónak 1865 óta magyar írók német fordításában kifejtett majdnem 50 éves munkásságára. Jókai volt az első, a kitől németre fordított („Fortunatus Imre“), utána Pulszky Ferencz „Franz Deák“ cz. essayjét adta, fordította Endrödi Sándor dalait, Csiký „Proletárok“, „Czifra nyomorúság“ drámáit, sokat fordított Arany, Gyulai, Tóth Kálmán s mások költeményeiből. lefordította Kiss József költeményeit („Gedichte“ 1887, „Lied von der Nähmaschine“ 1884), ő volt Mikszáth Kálmán egyik legelső német fordítója („Ungarische Dorfgeschichten“ 1890 czím alatt „A jó palócok“). De különös elismerést aratott Petöfi műveinek fordításával, melyekből „Gedichte von Petöfi“ első kiadása 1878-ban, a második 1885-ben, a harmadik teljesen átdolgozott és bővített kiadás 1910-ben jelent meg. (Leipzig, Max Hesse, 350 l.) Ezek a fordítások ma a legjobb német Petöfi-fordítások s kivált abban kiválók, hogy a nagy magyar lírikust híven s a maga szellemében ismertetik meg tartalmi és alaki hűséggel egyaránt. Ezt a német irodalomban is így tudják s ez magyarázata annak, hogy három kiadás jelenhetett meg belőle. A magyar irodalom iránt ez a lelkes odaaadás jellemzi Neugebauerert s ezért a legmelegebben ajánlom őt a Tekintetes Akadémia jóakarataiba.

Ferenczi Zoltán, l. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

V.

Dr. GIESSWEIN SÁNDOR praelatus-kanonokot s a Szent-István-Társulat alelnökét a II. osztály A) alosztályába levelező tag-nak ajánljuk.

Giesswein több mint három évtized óta a tudomány szolgálá-tában áll s ebben a hosszú időben nemcsak *nyelvészeti, vallásbölcse-leti és történetbölcseleti* kutatásokkal behatóan foglalkozott, hanem *ethnographiai* és *sociologiai* problémák tudományos megoldásával is; és rendkívüli olvasottsága, valamint nagy jártassága a világirodalom-ban lehetővé tették, hogy e tudományokban, valamint az assyriologia és egyiptológia terén oly fáradhatlan, a külföldön is elismert tevé-kenységet fejthetett ki, mely minden tekintetben Giesswein nagy és sokoldalú tudásáról tesz bizonyosságot és azt a komoly tudóst ismerteti meg velünk, a ki az akadémiai tagság koszorúját megérdemli.

1887-ben, a mikor hazánkban még alig vették figyelembe a kutatásnak azon eredményeit, melyek a Kelet ókori népeinek törté- netére és ethnológiájára, valamint az Ótestamentum könyveinek magya- rázatára nézve fontosak, Giesswein egy *kétkötetű munkát* adott ki, melyben az egyiptológia és az assyriologia terén elért eredmé- nyeket közzétette s ezeket a Biblia szövegeivel párhuzamba hozta, úgy, hogy ezzel a művel a tudomány olyan ágát léptette nálunk- életbe, melyet addig alig ismertek, annál kevésbé műveltek. Ennek a kétkötetű műnek a czíme: „*Micraim és Assur . . .*”, mely művet a budapesti tudományegyetem theologiai kara a Horváth-féle pályá- díjjal kitüntetett. Ugyanannak a feladatnak megfelel Giesswein újabb műve: „*Egiptom és a Biblia*“. De nemcsak ilyen irányú tudományos működést fejtett ki Giesswein, hanem olyan dolgozatokkal is lépett a tudományos világ elé, melyek *vallásbölcseleti* és *vallástörténeti* tudá- sáról bőségesen tanuskodnak.

De *ethnologiai* és *ethnographiai* kérdések egész sorát is tár- gyalja Giesswein műveiben s minden egyes tétel, a mely itt szóba kerül — így a *sumir ősnép* nemzetiségéről szóló jelentése is — őt, mint a legkomolyabb tudósok egyikét mutatja be nekünk. És éppen Giesswein mélyreható nyelvismeretei teszik lehetségessé, hogy nemcsak az összehasonlító nyelvtudománynak tett kitünő szolgál- latot, de *bibliai, történeti, ethnologiai* és *ethnographiai* tanulmányait és kutatásait oly *széles* és *biztos* alapon építhette fel, hogy összes, a tudomány e terére vonatkozó munkáinak olyan meggyőző ereje van, mint a milyent kevés szerző mutathat fel, a ki hasonló pályán dolgozik.

Giesswein azonban a keleti nyelvek alapos tudásának, az összehasonlító nyelvészet fegyvereit nemcsak a vallásbölcséleti és történetbölcséleti, hanem az ethnographiai és sociologiai problémák szolgálatába is állítja és nehéz társadalombölcséleti kérdésekre világosságot derít. Rendkívüli olvasottsága, nagy jártassága a világirodalomban, logikus gondolatmenete a mellett tanuskodik, hogy ő a társadalmi tudományok hivatott munkása, a vallásbölcséleti problémák jeles fejtegetője.

Társadalmi bölcséleti munkái közül közöljük a következőket: „Buddhismus és kereszténység“ 1889. „A vallás eredete és alapja“ 1895. „Történelembölcsélet és sociologia“ 1904. „Társadalmi problémák és keresztényég“ 1907.

Idegen nyelveken írt munkái által Giessweint a külföldön is komoly tudósnak és kutatónak ismerik. A „Compte rendu des travaux du Congrès Bibliographique International“ — és a „Compte rendu du troisième congrès scientifique international des catholiques“ — ban közzétett dolgozatai a külföld irodalmában régen előkelő helyet biztosítottak neki a tudósok között.

Ha hozzáveszszük nagyértékű és a külföldön elismert kutatásait az assyriologia és egyiptologia terén, ha tekintetbe vesszük fáradhatlan tevékenységét a gyakorlati socialpolitika terén s az idetartozó kérdéseknek szakszerű országgyűlési és nemzetközi congressusbeli beszédekben való tárgyalását, ha az oly fontos nemzetközi békemozgalom érdekében kifejtett irodalmi és gyakorlati tevékenységét latba vetjük, nyugodtan állíthatjuk, hogy az akadémiai tagság koszorúját már régen kiérdemelte magának.

Concha Győző, r. t.

Matlekovics Sándor, r. t.

Angyal Pál, l. t.

Mahler Ede, l. t.

Reiner János, l. t.

VI.

JANKOVICH BÉLA vallás- és közoktatásügyi miniszter urat a II. osztály A) osztályába *levelező* tagnak ajánlom.

Már a múlt évben tett ajánlásomkor tüzetesen kifejtettem Jankovich Béla tudományos működését. Anélkül, hogy ismétlésekbe bocsátkoznám, kiemelem ezúttal azt, hogy Jankovich Béla valóban sajátos és a maga nemében szinte egyedülálló művelődési menetben készült a közgazdasági tudomány nagy elméleti problémáinak és gyakorlati kérdéseinek feldolgozására. Nemcsak alapos jogi és államtudományi képzettséget szerzett, hanem különböző külföldi egyetemeken, Angliában, Franciaországban és Németországban nagy természettudományi képzettséget is. Kezdetől fogva feladatul tűzte

ki azt, hogy a modern természettudományi kutatás és gondolkodás nagy eredményeit a közgazdasági jelenségek tudományos magyarázatánál értékesítse. Huzamosabb ideig tartózkodván Amerikában és Ázsiában, kivált Japánban és Kínában, a társadalmi és gazdasági viszonyok alakulását *autopsia* útján is a legkülönbözőbb kulturális feltételek közt tanulmányozta. A gyakorlati közgazdaságtan és közgazdasági politika egyes nagyfontosságú kérdéseire vonatkozó vizsgálódásainak eredményeit nemcsak általánosabb figyelmet keltő szakvéleményekben, hanem különböző folyóiratokban megjelent alapos tanulmányokban is adta elő; a *valuta*, a *bankügy*, a *kereskedelmi mérleg* kérdéseire, a *drágaság* okaira vonatkozó tanulmányai igen becses adalékokkal járultak e kérdések tisztázásához.

Általános tudományos szempontból a legnagyobb jelentőséggel azon nagyobb terjedelmű tanulmányok sorozata bír, melyek mint egy *a közgazdaság mechanikai elveiről* szóló nagyobb organikus munkának egyes fejezetei készültek és melyeket a szerző eddig azért nem adott ki egy nagyobb kötetben összefoglalva, mert az eddig megjelent terjedelmes anyaghoz még egy-két kiegészítő fejezetet óhajtott csatolni. Ezen a terjedelem és az anyag nagysága tekintetéből is számottevő mű valóban mélyenszántó gondolatmunkának termékét nyújtja és arról tesz tanúságot, hogy szerzője a közgazdasági tudomány problémáinak mélyébe ható önálló tudományos gondolkozók közé tartozik. Az anyag legnagyobb része eddig a *Közgazdasági Szemlében* kiadott tanulmányok keretében jelent meg; ez a *külsőség* azonban semmit sem változtat azon a tényen, hogy a szerző olyan nagy áttekintésről és önálló tudományos gondolkodásról tanuskodó, organikus munkát nyújtott, mely egymagában is, a gyakorlati közgazdaságtan kérdéseit tárgyaló tartalmas tanulmányaitól eltekintve is, mindenképen igazolná ajánlatunkat.

Budapest, 1913 február 27.

Matlékovich Sándor r. t.

VII.

Szepesbélai LERS VILMOS államtitkárt, egyet. magántanárt a II. A) osztályába ezúttal másodikban *lev.* tagul ajánljuk. Dr. Lers Vilmos 1869. május hó 4-én született Budapesten s itt végezte mind elemi, mind középiskolai és egyetemi tanulmányait. Összes vizsgáit kitüntetéssel tette le s 1891. őszén államtudományi doktori oklevelet nyert. Már mint joghallgató nagy előszeretettel foglalkozott a nemzetközi joggal, felolvasásokat tartott belőle az egyetemi olvasóköriben s mint IV. éves joghallgató „A Duna folyóra vonatkozó nemzetközi jogállapot” című pályamunkájával a Pasquich-díjat nyerte el. 1892. évben államszolgálatba lépett s mint segédfogalmazó a kereskedelmi miniszteriumban kezdte meg tisztviselői pályáját, melyen oly gyorsan emel-

kedett, hogy már 10 év alatt osztálytanácsossá, 1908-ban pedig miniszteri tanácsossá neveztetett ki. Mint ilyen főnöke a kereskedelmi miniszterium egyik legfontosabb osztályának : a kereskedelmi szakosztályának : s ebbeli minőségében már huzamos idő óta vezeti nagy szakavatottsággal a miniszterium vám- és kereskedelempolitikai munkálatait és tárgyalásait. E mellett azonban állandóan élénk tudományos működést fejtett ki. Az 1892/3. egyetemi tanév pályakérdéseinek versenyén „A souverénitás tana“ című értekezésével, mely horvát nyelvre is lefordított, dicséretet nyert ; 1893-ban közreműködött a „Handbuch des internationalen Privat- und Strafrechts“ című munkában, később az „Österreichisches Staatswörterbuch“, a Pallas Nagy Lexikon, a Magyar Közgazdasági Lexikon, a Közgazdasági Szemle, a Közp. Értesítő, a Weltwirtschaftliches Archiv s több más gyűjteményes munkába és folyóiratba írt nagyobb, kisebb értekezéseket és cikkeket, 1904-ben pedig közzétette „A konzuli bíraskodás intézménye“ cz. nagyobb önálló munkáját, mely az első egységes monografia e fontos kérdésről s mely mind bel-, mind külföldön általános elismerésben részesült. E munka alapján ugyancsak 1904-ben a budapesti egyetem jog- és államtudományi karán a nemzetközi jog magántanárává habilitáltatott s mint ilyen a nemzetközi jogból évről évre nagy hallgatóság előtt rendszeres előadásokat tart. Ezenkívül 1899-től 1905-ig tanára volt a budapesti keleti kereskedelmi akadémiának, 1903-ban a bécsi konzuli Akadémián tartott specialis kollegiumokat a nemzetközi jogból s külön is számos felolvasást és előadást a Magyar Szent Korona békeegyesületében, a Középeurópai Közgazdasági Egyesület congressusán Berlinben, a Magyar Jogászegyletben, az Internationale Vereinigung für Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre heidelbergi congressusán, az International Law Association-ban stb. Ilyképen Lers Vilmos szerencsésen egyesítette az elméletet s a gyakorlatot s kevesen vannak, kik a közgazdaság és nemzetközi jog nehéz és szövevényes kérdéseiben annyira otthonosak s lankadatlan buzgalommal és odaadással oly hasznos szolgáltatásokat tettek. E kiváló érdemeinek köszönhető, hogy számos kormánykiküldetésben és fontos megbízásban részesült, így a múlt évben is a berlini nemzetközi kiállítási értekezleten a magyar delegátusok vezetője volt ; több nagy kitüntetést, nemességet kapott s különböző testületek tagjává választott. Így tagja a Keleti Kereskedelmi Akadémia felügyelő bizottságának, választmányi tagja a Középeurópai Közgazdasági Egyesületnek, miniszteri biztosa a kereskedelmi középiskolai tanárvizsgáló bizottságnak, alelnöke a Magyar Békeegyesületnek, székesfővárosi bizottsági tag stb. Legújabbán pedig az államtitkári címmel tüntettetett ki.

Meg vagyunk győződve, hogy a M. T. Akadémia is oly erőt fog benne nyerni, melyre nagy feladatának teljesítésében biztosan támaszkodhatik.

Dr. Nagy Ferencz, r. t.
Vargha Gyula, r. t.

VIII.

Dr. SCHNELLER ISTVÁN kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt a II. osztály A) alosztályába *levelező* tagul ajánljuk.

Ájánlatunkat az évek hosszú során át folytatott sokoldalú és terjedelmes tudományos irodalmi munkásságával indokoljuk, melynek főbb mozzanatait a következőkben soroljuk fel: 1. „Paedagogiai dolgozatok“. I. kötet Budapest, 1900; II. kötet Budapest, 1905 (A gyakorlati tanárképzés ügyében tett tanulmányút eredményei); III. kötet Budapest, 1910. (A főiskolai tanügyről). — 2. „Kant nevelési elméletéről“. (Athenaeum. 1903) — 3. „Egyetemi tanügyi irányzatunkról“ (nyolcz cikk: Athenaeum. 1906—7.). 4. „A személyiség elve a nevelésben“ (Athenaeum. 1911. 2. és 3. sz.). — 5. „A tanárképzésről“ (Magyar Paedagogia. 1894.). — 6. „Középiskolai reformok“ (Magyar Paedagogia. 1904.). — 7. „A magyar nemzeti egyetem keletkezéséről“ (Erdélyi Múzeum. 1899.). — 8. „Reformeszmeék hazai tanügyünk terén 1846-ban“ (Erdélyi Múzeum. 1904.). — 9. „A nemzeti nevelésről“ (Különlenyomat. 1902.). — 10. „Egyéniség-személyiség“ (Theol. Szaklap. 1906.). — E művek mindegyikén átvonul Schneller István paedagogiai elmélkedéseinek alapgondolata: a személyiség paedagógiája, melyet ő már akkor teljes tudatossággal és határozottsággal megfogalmazott, a mikor ennek az iránynak külföldön még csak igen kevés híve volt s a herbartianismus kizárólagosan fogva tartotta az elméket. De kitűnik e munkákból Schneller széles látóköre és nagy philosophiai iskolázottsága is, melyek arra képesítik, hogy szilárdul alapozza meg neveléstudományi álláspontját.

Medveczky Frigyes, r. t.

Dr. Fináczy Ernő, l. t.

IX.

Dr. SZÁSZY-SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanárt, *lev.* tagnak ajánljuk a II. osztály A) alosztályába. Szász-Schwarz Gusztáv, kinek megválasztását már a mult évben is bátrak voltunk javasolni, több mint 30 év óta gazdag és értékes irodalmi tevékenységet fejt ki a jogtudomány, főleg a magánjogi jogtudomány terén. Nemesak szellemes és élénk tollú író, hanem tudós, a ki folytonosan és behatóan foglalkozik a jogtudomány kérdéseivel és mélyen behatol azokba. Egyes dolgozatai, a melyek német nyelven is megjelentek, külföldön is elismerést szereznek a magyar tudományosságnak. Így különösen a jogi személyiségről írt tanulmányai. „Új irányok a magánjogban“ című munkája (616 l.), a mely a mult évben jelent meg, csak megerősíti azt a véleményünket, a melyet tavalyi ajánlatunkban kifejezni bátorkodtunk, hogy Szász-Schwarz Gusztáv megválasztása nemesak méltányos elismerését jelentené a tudományos működésnek a Tud. Akadé-

mia részéről, hanem az Akadémiának is javára szolgálna. Szász-Schwarz Gusztáv egyéb dolgozatai, a melyek könyvkereskedésben megjelentek, a következők: *A végrendekezési szabadság a római jogban.* 1881. (145 l.); *A jogi seminariumok kérdéséhez.* 1883. (36 l.); *Új irányok a magánjogban.* 1884. (87 l.); *Az animus domini bírálata.* 1885. (41 l.); *A tulajdon fenntartás (pactum reservati domini) hatálya.* 1886. (50 l.); *A pénztartozások fizetőhelye és perilletősége.* 1887. (44 l.); *Az újabb birtokirodalomhoz.* 1888. (16 l.); *A tulajdonátruházás kellekeül ingóknál az átadás megkívántatik-e.* 1889. (36 l.); *Magánjogi fejtegetések.* 1890. (300 l.); *Az akarat a szerződésben.* 1891. (63 l.); *Magánjogunk felépítése.* 1893. (23 l.); *A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata ellenjavaslattal.* 1894. (98 l.); *Az ági öröklés kérdése.* 1898. (169 l.); *Institutiók és Pandekták Schwarz Gusztáv egyetemi előadásai alapján.* 1900. (622 l.); *Újabb magánjogi fejtegetések.* 1901. (336 l.); *Codificationalis dolgozatok.* 1902. (849 l.); *Magánjogi esetek.* 1903. (130 l.); *Az obstrukcio jogtana.* 1904. (32 l.); *Ein Beitrag zu einer allgemeinen Lehre des Verhandlungsrechtes.* (Különlenyomat a Grünhut-féle Zeitschr. für d. Pr. u. öff. Recht-ből.) 1905. (54 l.); *A jogi személy magyarázata.* 1906. (125 l.); *Rechtssubjekt und Rechtszweck. Eine Revision der Lehre von den Personen.* (Különlenyomat az Archiv für bürg. Recht-ből.) 1908. (139 l.); *A magánjogi törvénykönyvről.* 1909. (120 l.); *Ihering Rudolf és műve.* 1910. (30 l.); *Kritisches über Rechtssubjekt und Rechtszweck.* (Különlenyomat az Archiv f. bürg. Recht-ből.) 1910. (81 l.); *Jogi párbeszéd az obstrukcióról.* 1910. (50 l.); *Jogi napikérdések.* 1910. (32 l.); *A szövetségzetek elsőbbségi jogáról.* 1911. (16 l.); *Visszaható törvény és kártérítés.* 1911. (16 l.); *Parerga. Vegyes jogi dolgozatok.* 1912, (521 l.) Ezekon felül számos értékezést és czikket tett közzé a hazai és külföldi szaklapokban, a melyekről különlenyomat nem jelent meg.

Dr. Plósz Sándor, t. t.

Dr. Concha Győző, r. t.

Dr. Wlassics Gyula, r. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

X.

Dr. ÉBER LÁSZLÓT a II. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk. Éber László a Műemlékek Orsz. Bizottságának az előadója és mint olyan, a hazai cultura fontos ágát van hivatva szemmel tartani és gondozni. Irodalmi munkássága húsz év óta leginkább hazai emlékek műtörténeti méltánylására terjed és ebből hazai műtörténetünknek tetemes haszna volt. E mellett Éber figyelmével kíséri a külföldi művészettörténeti kutatásokat és híven ad

róluk számot. Eddig is az Akadémia kiadásában megjelenő „Arch. Értesítő” legszorgalmasabb munkatársai közé tartozott és nem szenved kétséget, hogyha eddigi érdemei alapján az Akadémia tagjai közé emeljük, még belterjűbben fogja hazai műtörténetünket művelni.

Ajánlásunk támogatására idecsatoljuk ajánlottunk életrajzi adatait és irodalmi munkásságát elejétől végig részletesen feltüntető értekezéseinek és önállóan megjelent műveinek czimjegyzékét:

Éber László, született 1871 május 28-án Budapesten. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. A doktori oklevél elnyerése után 1894—95-ben katonáskodott, 1895—96-ban a lipcei egyetemen folytatta tanulmányait, azután Francia- és Olaszországban tartózkodott, mígnem 1897 december 27-én a Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségosztályához segédőrré kineveztetett. Innen 1904-ben Czobor Béla halála után, a Műemlékek Országos Bizottságához rendeltetett át az előadói teendők végzésére, 1906-ban pedig a bizottság előadója lett. 1900 óta az Orsz. Iparművészeti iskolában a művészettörténet tanára, 1905 óta az ókeresztény és középkori művészettörténet magántanára a budapesti tudományegyetemen.

Irodalmi munkássága:

1. A művészi ábrázolás az olasz és németalföldi művészetben. Budapest, 1894. — 2. Képzőművészeti újabb elméletek. Budapesti Szemle, 1898. — 3. A Képzőművészeti Társulat tavaszi tárlata. U. o. — 4. Magyarhoni korrenaissance emlékek a Nemzeti Múzeumban. Archaeologiai Értesítő, 1898. — 5. Mátyás király és Filippino Lippi. U. o. — 6. A magyar festészet jövője. Magyar Salon, 1898. — 7. Néger rabszolga bronzszobrocskája az aquineumi múzeumban. Budapest Régiségei, 1899. — 8. Mária királyné arczképe Königsbergben. Archaeologiai Értesítő, 1899. — 9. A Képzőművészeti Társulat téli tárlata. Budapesti Szemle, 1900. — 10. Székely Bertalan. Vasárnap Ujság, 1900. — 11. Munkácsy Mihály. Új Magyar Szemle, 1900. — 12. Dürer-kiállítás. U. o. — 13. Crane Valter. U. o. — 14. Aquamanile a Fővárosi Múzeumban. Budapest Régiségei, 1900. — 15. Über einige Denkmäler der italienischen Plastik in Ungarn. Offizieller Bericht über die Verhandlungen des Kunsthistorischen Kongresses in Lübeck, 1900. — 16. Die ungarischen Trachten. Pester Lloyd, 1900. — 17. Sírleletek a régibb középkorból. Archaeologiai Értesítő, 1901. — 18. Apaffy György sírlelke. Archaeologiai Értesítő, 1902. — 19. Abonyi sírleletek a régibb középkorból. U. o. — 20. XVI. századi magyar festő műve a kassai székesegyházban. U. o. — 21. A sokszorosító művészet. Általános rész. Az iparművészet könyve I. kötetében. Budapest, 1902. — 22. Őskori emlékek. A Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene cz. műben. Budapest, 1902. — 23. Hazai szobrászatunk emlékei. U. o. — 24. A múzeumi képtár multja és jelene. U. o. — 25. Donatello. Budapest, 1903. — 26. Két vaskori aranyékszer a Magyar Nemzeti Múzeumban. Archaeologiai Értesítő, 1903. — 27. Két főúri

ajándék a Nemzeti Múzeum régiségtárában. U. o. — 28. Erzsébet királyné emlékszobra. Budapesti Szemle, 1903. — 29. Két sodrony-zománcos emlék a Nemzeti Múzeumban. Archaeologiai Értesítő, 1904. — 30. A Hunyadiak síremlékei. U. o. — 31. Középkori és renaissance-emlékek Budapest területéről. Budapest Régiségei, 1904. — 32. A bútorművesség emlékei Magyarországon. Az iparművészet könyve II. kötetében. Budapest, 1905. — 33. Harmadik Miksa főherczeg oltára a Magyar Nemzeti Múzeumban. Archaeologiai Értesítő, 1905. — 34. Der Wiener-Neustädter Altar Erzherzog Maximilians III. Zeitschrift des Ferdinandeum. Innsbruck, 1905. — 35. A karácsonyi kiállítás. Magyar Iparművészet, 1905. — 36. Nino Pisano Madonnája a Nemzeti Múzeumban. Archaeologiai Értesítő, 1906. — 37. A szepeshelyi Szent Mihály-oltár. U. o. — 38. A budai felhévízi Szentháromság-templom maradványai. Budapest régiségei, 1906. — 39. A budapesti Szent István-templom. Művészet, 1906. — 40. Műemlékek gondozása és modern művészet. U. o. — 41. Domborműves bronzládika a Nemzeti Múzeum régiségtárában. Archaeologiai Értesítő, 1907. — 42. Giergl Kálmán gyűjteménye. Magyar Iparművészet, 1907. — 43. Szabadságharcunk emléke. U. o. — 44. Archaeologiai kutatások a külföldön. Archaeologiai Értesítő, 1909. — 45. Pöstyéni dombormű a Nemzeti Múzeumban. U. o. — 46. Erdélyi szobrászati emlékek. Művészet, 1909. — 47. Művészettörténeti olvasmányok. Budapest, 1909. — 48. Kunstdenkmäler in Ungarn. Moderne Kunst, 1909. — 49. Falusi templomok helyreállítása. Építő Ipar, 1909. — 50. XVIII. századbéli alfestmények Magyarországon. Archaeologiai Értesítő, 1910. — 51. A szentkirályi tympanon. Archaeologiai Értesítő, 1911. — 52. Régi olasz rézmetszet a nyitrai székesegyházban. U. o. — 53. Archaeologiai kutatások a külföldön. U. o. — 54. Schulek Frigyes. Vasárnapi Ujság, 1911. — 55. Dudits Andor, Művészet, 1911. — 56. Az Illés-háziak sírkápolnája Trencsénben. Művészet, 1911. — 57. A veszprémi székesegyház. Budapesti Hírlap, 1911. — 58. A műemlékek kutatóinak XII. kongresszusa. Archaeologiai Értesítő, 1912. — 59. Siebenbürgisch-sächsische Kirchenburgen. Ungarische Rundschau, 1912. — 60. Ein ungedruckter Stich. U. o. — 61. Theophilus Presbyter és a középkori iparművészet. Művészet, 1912. — 62. A Rákóczi-freskó. U. o. — 63. Kispasztikai kiállítás az Iparművészeti Múzeumban. Vasárnapi Ujság, 1912. — 64. Köpönyeges Máriaképek. Archaeologiai Értesítő, 1912. — 65. Műemléki kérdések. Magyar Iparművészet, 1913. — 66. A bronz és az ón. Az iparművészet könyve III. kötetében. Budapest, 1913. — 67. Művészettörténeti czikkkel a Pallas Nagy Lexikona I—XVI. kötetében és Révai Nagy Lexikona eddig megjelent 7 kötetében. — 68. Könyvismertetések a Művészi Iparban, Archaeologiai Értesítőben, Ethnographiában, Századokban.

B. Forster Gyula, t. és ig. tag.
Hampel József. r. t.

XI.

Dr. gr. TELEKI PÁLT, a Magyar Földrajzi Társaság főtít-kárát, mint a cartographia története és a történelmi földrajz hivatott, kiváló művelőjét *levelező* tagnak ajánlom.

Gróf Teleki már egyetemi jogi és államtudományi tanulmányaival egyidejűleg behatóan és rendszeresen kezdett foglalkozni földrajzi, főleg pedig politikai és történelmi földrajzi kérdésekkel. Egyetemi államtudományi tudori értekezése is az emberi társadalom egyik problémájával: „az elsődleges államkeletkezés“ kérdésével foglalkozott. (Budapest, 1904.) Egyetemi tanulmányai végeztével teljesen a földrajz, különösen pedig a történelmi földrajz és a cartographia történetének szentelte munkásságát, miközben mind a hazai, mind a nyugateurópai könyvtárakban és tudományos intézetekben beható munkálkodást és tanulmányokat végzett. E tanulmányainak — kisebb, részint a hazai, részint a külföldi folyóiratokban megjelent bírálatos és szakbeli értekezéseim kívül — legkiválóbb, nagy és állandó becsű terméke „Atlasz a japáni szigetek cartographiájának történetéhez“ című műve, mely Budapesten 1909-ben magyar és német kiadásban jelent meg. Legjobb meggyőződéseim szerint gróf Teleki Pál e munkálkodásával, illetve szerény cím alatt kiadott nagy művével rászolgált arra, hogy a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába iktassa.

Gróf Teleki Pál e művében a legújabbban az európai államok és társadalmak életébe és civilizatiójának körébe oly hatalmas erővel bevonult és tiszteletreméltó régi eredeti civilizatióval bíró Japánra vonatkozó régi térképekkel s azok történetével, tudomány- és műveltség-történeti alapon foglalkozik. Ezzel összefüggésben azonban földünk e keletázsiai vidékére vonatkozó régi és újabb, a portugallok, spanyolok, hollandok, angolok, oroszok stb. által végzett s ezenkívül a jezsuiták és a magyar Benyovszky Móricz nevéhez fűződő utazások, expedíciók és felfedezések történetét is előadja, s ezeknek az illető régi térképekhez való viszonyát, valamint az ekként kialakuló térképtípusokat, japán források felhasználásával is mindenütt bőven tárgyalja.

A magyar tudományt a külföld, olykor tudatlanságból, főleg nyelvünk nem-ismerése miatt, gyakran pedig politikai gyűlölködésből lekicsinyli, lerágalmazza, sőt letagadja. Gróf Teleki műve tisztességet és jó nevet szerzett külföldi szakkörökben a magyar tudománynak és ezzel nemzetünknek.

Legyen szabad ennek és egyszersmind a mű kiválóságának és jelességének teljesen tárgyilagos bizonyítására e helyütt néhány külföldi szakfolyóirat kritikáját lehető rövid kivonatban megszólaltatnom.

Hermann Wagner, a göttingai egyetem tanára, a német geographusok nesztora és úgyszólván vezére, a térkép- és földrajztörténet

kiváló ismerője és művelője, a Petermann-féle Mitteilungen 1909. évi XI. füzetében gróf Teleki e „monumentális“ művét oly kiváló alkotásnak mondja, mely, ellentétben az egyszerű térkép-kiadásokkal, a földünk területének illető részéről idők folytán kialakult fogalmak és nézetek *fejlődésének történelmét rendszeresen* tárgyalja. Egyebek közt következőleg ír: „a 184 óriási alakú szövegoldalon az idevágó kérdések oly alapos és átgondolt tanulmánya foglaltatik, hogy mi e művet a cartographia- és földrajztörténet rendkívüli értékű adalékának sőt hasonló kérdések tárgyalására úgyszólván mintának jelenthetjük ki“. Alább pedig: „e mű teljesen önálló alakítás eredménye, a tárgyába a legnagyobb szeretettel, kitarással és hozzáértéssel elmélyedő szerzőnek. Sohasem elégszik meg másodrangú forrással, ha az első forráshoz előnyomulhat. Összes előzőinek eredményeit alaposan átvizsgálja s ezek megállapításait és tévedéseit egyaránt értékelni, illetve helyreigazítani képes“.

Dr. O. Nachod, inkább történész mint geographus (Charlottenburg), a ki Japán történetét megírta, a „Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin“ 1910. évi harmadik füzetében hosszabb bírálatot írván e műről, azt nemcsak „külső fényes kiállítása által tündöklő“, hanem főleg „belső lényege szerint igen alapos szakismereten alapuló és rendkívüli tudományos kívánalmaknak is megfelelő alkotásnak“ mondja, mely a „nagy terjedelmű és részben nehezen hozzáférhető kézírati és nyomott, irodalmi és térképanyagon teljesen uralkodik. Nehéz feladatát alaposan oldja meg s csak szerénységből jelölheti művét: Atlasz a japáni szigetek cartographiájának történetéhez czímmel“. Végül: „a szorgalmas szép munka magas értékét“ újra kiemelvén, annak „mint nélkülözhetetlennek, tartós értékű diszhelyet“ jelöl ki a Japánról szóló nagy terjedelmű irodalomban.

A francia földrajzi társaság „La Géographie“ czimű közlönyében (XXII. No. 6. Année 1910.) Henri Froidevaux „L'évolution de la cartographie du Japon“ czim alatt ír e műről hosszabb kritikát, melyben különösen kiemeli az annak megírásával járó rendkívüli nehézségeket s általa megkövetelt kiváló tulajdonságokat, minők a tudás, kritika, lelkiismeretesség és éleslátás. Ennek alapján kimondja, hogy ez a szerény czim alatt megjelent nagyszabású munka mind szabatos megállapításokban, mind új és nagyérdékű következtetésekben rendkívül gazdag és termékeny, s szerzője hivatását a legtökéletesebben teljesítette. Ugyane folyóirat szerint (XXIII. No. 6. Année 1911. 480. l.) M. Henri Cordier jeles kinologus, a ki gróf Teleki művét egy kínai folyóiratban is ismertette, ugyane mű számára elismerő szavak kíséretében a Jomard díj odaítélését indítványozta, a mi meg is történt.

A „Bulletin of the American Geographical Society“ czimű, New-Yorkban megjelenő amerikai földrajzi társulati folyóiratnak 1912. évi VI. füzetében (459—460. l.) E. L. Stevenson, régi térképek

tekintetében Amerika első szaktudósa, ily régi térkép-kiadványok hivatalos szerkesztője méltatja gróf Teleki művét, melylyel a szerző, szerinte kitünő munkát végzett s mintát alkotott azok részére, a kik ily feladatok végzésére vállalkoznak.

Az idézett külföldi kritikai szakvéleményekből, *melyeket késésgesen magamévá teszek*, egyszersmind az is kiolvasható, hogy gróf Teleki megbeszélte jeles műve csakugyan történelmi, azaz földrajz-történelmi jellegű, részben a művelődéstörténet körébe vágó alkotás s így írója első sorban a mi alosztályunk illetékességéhez tartozik. Ez alapon levelező taggá leendő megválasztását a legmelegebben ajánlom. Meggyőződésem szerint gróf Teleki Pálnak — a ki jelenleg Magyarország régi cartographiája hasonlóképp nagyszabásúnak tervezett történetéhez gyűjti Európaszerte az adatokat — megválasztása által az Akadémia a hozzá régi, elévülhetetlen kötelékek által csatolt Teleki családnak egy újabb, méltó, tudós tagjával gazdagodnék.

Csánki Dezső, r. t.

XII.

VERESS ENDRÉT, az erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának levéltárosát, a M. T. Akadémia II. osztályának B) történelmi tudományi alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

A ki hazánk történetének XVI. századbéli részével foglalkozott vagy akar foglalkozni, lehetetlen, hogy annak figyelmét elkerülte volna dr. Veress Endre irodalmi működése. A Báthory fejedelmek korszaka, az önálló erdélyi fejedelemség felvirágzása és bukása, az ebben közreműködő személyek változatos életsorsa mind Veress Endre kutatásai nyomán lépnek jobban szemünk elé. Hosszú, évekig tartó kutatásainak gyümölcsei azon becses oklevéltárak (Carillo Alfonz, Basta György, az erdélyi pápai követek, az erdélyi jezsuiták levelezései), melyeket részint a M. Tudományos Akadémia történelmi bizottsága, részint a Vatikáni Okirattár szerkesztősege, részint egyesek áldozatkészsége tett közzé, de jórészen még kiadóra várnak.

De nem csupán mint gyűjtő és közlő szerzett érdemeket. Izabella királyné, zalánkeményi Kakas István és legutóbb Berzeviczy Márton életrajzaival megmutatta, hogy élvezetesen tudja előadni kutatásai eredményeit.

A ki tehát eddig is annyit utazott, dolgozott, fáradt a magyar nemzet története érdekében, méltán várhatja a M. Tudományos Akadémia elismerését s biztosan remélhető, hogy ez elismerés őt nagyobb munkásságra fogja serkenteni.

Műveinek jegyzékét itt adjuk:

I. Önálló munkák:

1. Lengyelországi adalékok hazánk s főleg Erdély XVI—XVIII. századi történetéhez. Budapest, 1896. 48. l. Egy képmelléklettel.

- (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XVI. kötete. 9. sz.) — 2. Nádasdy Ferencz oratiója az ország négy rendjéhez. (1668.) Budapest, 1896. 15 l. — 3. Báthory Zsigmond és Bethlen Gábor viszonya az oppeln-ratibori hercegségekhez. Kolozsvár, 1897. 38 l. — 4. Déva és környéke Castaldo idejében. Kolozsvár, 1898. 50 l. — 5. Geszthy Ferencz várkapitány. (Déva XVI. századi iskolájának alapítója.) Déva, 1898. 24 l. — 6. Erdély fejedelmi interregnuma. (Izabella királyné diplomatai működése.) (1551—1556.) Budapest, 1899. 128 l. (Értekezések a történelmi tudományok köréből XVIII. k. 2. sz.) — 7. Izabella királyé. 1519—1559. (Magyar Történeti Életrajzok.) Budapest, 1901. XII. és 516 l. Számos képpel és melléklettel. — 8. Izabella regina d'Ungheria. Róma, 1903. 18 l. Arczképével. — 9. Hunyad vármegye János király és Izabella királyné korában. (1511—1559.) Déva, 1904. 25. l. — 10. Báthory András biboros püspök könyvtára. Budapest, 1905. (Öt hasonmással.) 28 l. — 11. Zalánkeményi Kakas István. (†1603.) (Magyar Történeti Életrajzok XXI. évf. 1—2. füzete.) Budapest, 1905. 168 l. Képekkel és térképpel. — 12. Déva vára és uradalma I. Rákóczy György fejedelem idejében. (1630—1648.) Déva, 1906. 44 l. — A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. (Marsigli egykorú arczképével.) Budapest, 1906. 44 l. — 14. A kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásáig, 1603-ig. Kolozsvár, 1906. Oklevéltárral. 84 l. — 15. Carillo Alfonz jezsuita atya levelezése és iratai. (A magyar történelmi emlékek I. osztálya: Okmánytárak XXXII. kötete.) Budapest, 1906. LII és 740 l. — 16. Gróf Marsigli Alajos Ferdinánd jelentései és térképei Budavára 1684—1686-iki ostromairól, visszafoglalásáról és helyrajzáról. Budapest, 1907. 70 l. Képekkel és térképekkel. — 17. A miriszlói csata. (1600 szeptember 18.) Kolozsvár, 1907. 15 l. — 18. A nagyenyedi kollégium jegyzői és a Nemes Oskolai Tanács 1796—1798-iki jegyzőkönyve, Kolozsvár, 1908. 34 l. — 19. Erdélyországi pápai követek jelentése. VIII. Kelemen idejéből. (1592—1600.) A Monumenta Vaticana II-ik sorozata 3. kötete. Bevezetéssel ellátta Fraknoi Vilmos. Budapest 1909. Nagy 4-rétű XX és 487 l. — 20. Basta György hadvezér levelezése és iratai. (1597—1607.) (A magyar történelmi emlékek I. osztálya: Okmánytárak XXXIV. és XXXVII. kötete.) I. kötet: 1597—1602. Budapest, 1909. XLIV és 758 l. — II. kötet: 1602—1607. Budapest, 1913. XXXII és 885 l., meg index. — 21. Buda és Pest 1602—1603-iki ostroma. Budapest, 1910. 59 l. Képekkel. — 22. Hunyad megye bányászatának és bányaiparának multja. Déva, 1910. 38 l. — 23. Erdély- és magyarországi oláh könyvek és nyomtatványok. (1544—1808.) 119 l. Fametszetű hasonmásokkal. — 24. Czélkúti-Züllich Rudolf szobrász élete és munkái. Kolozsvár, 1911. 70 l. 30. képpel és hasonmással. — 25. Berzeviczy Márton (1538—1596.) Budapest, 1911. 228. l. Képekkel és hasonmásokkal. (A Magyar Történelmi Életrajzok XXVII. évf. 1—2. füzete.) — 6. Erdélyi jezsuiták leve-

lezése és iratai a Báthoryak korából. I. kötete: 1571—1583. Budapest, 1911. XVI, és 326 l. (A Fontes Rerum Transylvanicarum I-ső kötete.) — 27. Halmágyi Halmágyi István. (1574—1624.) Kolozsvár, 1912. 12 l.

II. Sajtó alatt lévő munkák:

1. Antonii Possevini Societatis Jesu Transylvania. (1584.) Képekkel és térképekkel. — 2. A Sennyei-fiúk külföldi iskoláztatása. (1603—1679.) Felolvasta a M. Tud. Akadémia II. osztálya 1909. jan. 11-iki ülésén. Kivonata az Akadémiai Értesítő 1909. évf. februáriusi füzetében.

III. Kéziratban álló munkák:

1. Báthory András biboros, erdélyi fejedelem. (1562—1599.) — 2. Románia történeti földrajzának kialakulása.

IV. Munkában levő művek:

1. Az oláhok története 1595-től napjainkig. Két kötet. Hunfalvy Pál csonka művének folytatása. (Az akadémiai könyvkiadóvállalata 1906 februárius 17-iki megbízása.) — 2. Levelek és akták Erdély s a moldva-havasalföldi vajdaságok viszonyához. I. kötete: 1463—1556.

V. *Sajtó alá rendezte:* Kinizsi István emigráns, a „Sánta huszár“ naplóját. Kolozsvár, 1895. 169 l.

VI. *Fordította:* oláh eredetijéből Jonnescu Gion J. György „Vitéz Mihály vajda ellenségei“ cz. értekezését. Előszóval és jegyzetekkel ellátta dr. Szádeczky Lajos. Kolozsvár, 1893. 30. l.

VII. *Kiadásra váró kész oklevéltárak és forrásművek:* Ötven kötetnyi, melyek jegyzéke a „Fontes Rerum Transylvanicarum“ I-ső kötete 323—325. lapján olvasható.

VIII. *Czikkék, ok'evél-közlések és könyvismertetések:* a Századok, Történelmi Tár, Erdélyi Múzeum, 1848—49-iki Történelmi Lapok, Protestáns Szemle, Földrajzi Közlemények, Ethnographia, Archaeologiai Értesítő, Vasárnapi Ujság, Világkrónika, Ungaria, Erdély, Korrespondenzblatt des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde évfolyamaiban és másutt.

IX. *Szerkesztette:* az Erdély 1893-iki, a Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat Évkönyve LX—XIII. köteteit s az Erdélyi Történelmi Értesítő 1912-iki évfolyamát.

Nagyvárad és Kolozsvár, 1913 február 19.

Dr. Karácsonyi János, r. t.

Dr. Márki Sándor, r. t.

A II. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

XIII.

ÉMILE BOUTROUX urat, az Académie Française tagját, *kültagul* ajánlom.

Boutroux úr úgy a philosophia történetének nagyjelentőségű jelenségeit tárgyaló, mint egyes elméleti problémákat feldolgozó műveiben sokoldalú erudícióval és a philosophiai eszmék s elméletek rendkívüli finom elemzésével belevilágított egyes problémáknak és gondolatáramlatoknak az alapjába. Eltekintve a „De la contingence des lois de la nature” című korábbi művétől, munkásságának ezen kiváló jellemző vonásai kiváltképen a „Science et religion” című újabb munkájában és Pascalnak mesteri kézzel alkotott jellemrajzában, úgy mint „Études d’Histoire de la Philosophie” című művében is domborodnak ki. De mindenképen figyelemreméltók a moralpedagógiai problémákra vonatkozó fejtegetései is, melyeknek az e problémákkal foglalkozók sok ösztönzést köszönnek. Jóllehet munkásságának nagy része más területeken mozog, Boutroux úr a legújabb philosophiai irodalomban és a francia Akadémiában bizonyos tekintetben mint ugyanazon szellemi áramlatnak egyik előharczosa szerepel, melynek az ő nem rég elhúnyt nagynevű sógora, Henri Poincaré is egyik képviselője volt.

Medveczky Frigyes, r. t.

XIV.

EHRLE FERENCZ történetirót, a vatikáni könyvtár volt praefectusát, az egyetemes középkori történetnek főleg XIII—XV. századaira kiterjedő történetirői munkássága alapján a II. osztályba *kültagnak* ajánljuk.

Ehrle történeti tanulmányai három nagy kérdésnek complexumát ölelik fel. Az egyik a pápai könyvtár, levéltár és kincstárnak története VIII. Bonifác és az avignoni pápák idejében. E tárgyra vonatkozó munkálatai az általa Denifle Henrikkel együttesen szerkesztett „Archiv für Literatur und Kirchengeschichte des Mittelalters” egyes kötetiben jelentek meg és előtanulmányok voltak 1890-ben megjelent „Historia Bibliothecae Romanorum Pontificum tum Bonifatianae tum Avenionensis” című nagy munkájához. E nagyterjedelmű munkában pragmatikus történetét adja a Bonifác-féle és az avignoni pápai könyvtárnak, kiterjeszkedve ez utóbbinak történeténél az avignoni pápai palota építészeti történetére is. Közli ezenkívül mindkét könyvtárnak reánk maradt inventariumaikat, valamint egyéb, történetükre

vonatkozó okleveleket is. Munkája, melyből csak az első kötet jelent meg, tárgyára nézve alapvető és azok, kik e tárggyal későbbben foglalkoztak, munkáikban Ehrle nyomán haladtak tovább.

Ehrle történetirői munkásságának második tárgycsoportja a francziskánus-rend történetének az a korszaka, a melyben a Spiritualesok és Fraticellik közti küzdelem folyik le. Ez a XIII. és XIV. században lefolyó küzdelem első rangú fontossága első sorban magának a francziskánus-rendnek szempontjából, fontos VIII. Bonifác pápa korának megértéséhez, mert kihatással van a pápának a Colonnákhoz és Szép Fülöphöz való viszonyára, azonkívül fontos szerepe van e küzdelemnek a Bajor Lajos és a szentszék közti viszály történetében is. Ebben a viszályban a XXII. János pápa és a minorita-rend között az *usus pauper* és az *usus moderatus* kérdése körül kitört viszály is szerepet játszik, mert a rend vezéremberei, Michael de Cesena, Occam Vilmos, Bonagratia di Bergamo a Bajor Lajos által XXII. János pápa ellen megindított processusnak tevékeny szereplői. A fraticelli spiritualis küzdelem első korszakára a mely 1321-ig terjed, a mikor is az *usus pauper* és az *usus moderatus* körül folyik a vita, vonatkoznak Ehrle közleményei a már idézett folyóiratban. E közlemények felölelik Fr. Angelus de Clarinonak 1317-ben XXII. János pápához intézett *Epistola excusatoria ad papam de falso impositis et fratrum calumniis röpirata* teljes szövegét, mely addig a maga egészében közzétéve nem volt, továbbá ennek kiegészítése gyanánt a *Historia de septem tribulationibus ordinis minorum*-ból a hatodik tribulatio teljes szövegét, a mely a VIII. Bonifácztól a szegénység körül folytatott elvi vita kitöréséig terjedő időszak megértésére bir fontosággal. Ehhez csatlakoznak Fr. Angelusnak Fr. Liberatus de Macerata halála után az olasz spiritualisokkal folytatott levelezésének egyes darabjai, a melyek a spiritualis párt belső életébe és az őket mozgató tényezőkhöz engednek bepillantást. Az e kérdésre vonatkozó tanulmányok között megemlítendő még a viennei zsinatról szóló tanulmány, nemkülönben a Petrus Johannes Olivinek a spiritualisok egyik vezérének életére és munkáira vonatkozó tanulmányok. Ebbe a csoportba tartoznak még Ehrle értekezései a francziskánus-rend generális constitutióiról, valamint egyes kiválóbb scholastikusokról, így különösen Genti Henrikről, a neves párisi tanítóról szóló tanulmányai.

Ehrle munkásságának harmadik tárgycsoportját a nyugoti nagy egyházszakadás története képezi. Főleg XIII. Benedeknek, a spanyol származású ellenpápának élettörténetét tűzte ki kutatási tárgyául és ezirányú tanulmányait majd egy egész emberöltőn keresztül folytatta. E tárgyú tanulmányai is az idézett folyóiratban láttak napvilágot. Két részre oszthatók, az egyik Benedek ellenpápa viszonyára Franciaországhoz vonatkozik és e részben főleg azok a fejezetek emelendők ki, a melyek a pápa és a francia király között folyó, a schisma megszün-

tetését czélzó tárgyalásokra vonatkoznak. Egészen új adatokat közöl e részben pl. az 1396. évi második és az 1398. évi harmadik párisi nemzeti zsinatra. A második rész a Benedek ellenpápa és a spanyol király közti viszonyra vonatkozik. Elsőrangú történeti anyagot tartalmaznak továbbá azok a forrásközlemények, a melyek a Benedek ellenpápa által összehívott perpignani álszinatra vonatkoznak, melynek összehívását, lefolyását, az ott tárgyalásra került kérdéseket az Ehrle által közzétett anyagból ismerjük meg. Közzétette továbbá Ehrle XIII. Benedek történetének egyik legfontosabb forrását, Alpartil Mártonnak *Chronica actitatorum temporibus domini Benedicti XIII.* cz. krónikáját, a mely az egyházszakadásnak Benedek idejebeli történetére nem egy helyt teljesen új világot vet.

Ehrle Ferencz tudományos munkássága azonban nemcsak a középkori történet művelésére terjedt ki. Mint a vatikáni könyvtár praefectura elismerésrő méltó munkásságot fejtett ki, főleg a régi kéziratok conserválása körül. E kérdésnek tudományos kezelésére ő adta meg az impulsust a St. Gallenben 1898-ban összeült konferenciával, a melyen a legelőkelőbb könyvtárak vezetői vitatták meg a régi kéziratok conserválási módjának kérdéseit. A gondjaira bízott könyvtár anyaga szolgált alapul annak a nagyszabású, a palaeographia tanulmányozására oly becses vállalatnak, a mely *Codices e Vaticanis selecti phototypice impressi* czímmel Ehrle kezdeményezésére indult meg és a melyből már tizenegy kötet látott napvilágot. Mint a vatikáni könyvtár praefectura az ott megfordult magyar kutatóknak munkálataikban a legmesszebbmenő előzékenységgel járt kezükre, készséggel adva felvilágosítást a hozzája fordulóknak. Az igazi tudós önzetlen munkásságát tiszteli meg az Akadémia, ha öt tagjai sorába iktatja.

Fejérpataky László, r. t.

Kollányi Ferencz, l. t.

Áldásy Antal, l. t.

XV.

LAMPRECHT KÁROLYT, a lipcsei egyetemen a történelem tanárát, a II. osztályba *kültagnak* ajánljuk.

Lamprecht Károly neve és történetírói munkássága olyannyira közismertek, hogy ajánlásának bővebb indokolása szinte feleslegesnek látszik. Terjedelmes tudományos munkásságából csak két nagy művét akarjuk itt kiemelni. Az egyik a „*Deutsches Wirtschaftsleben im Mittelalter*“ (3 kötet, Leipzig, 1886), a melynek czélja a középkori gazdasági culturát Németországban a maga egészében feltüntetni, főleg a sikk vidéken, azonban csakis a Mosel vidékére terjed ki. E munka, a mely a maga nemében valóban korszakalkotó, óriási tudományos apparatussal, a Moselvidék gazdasági viszonyaira vonat-

kozó okleveles anyagnak lehetőségig teljes felhasználásával készült. Kiindul a Lex Salica-ban feltüntetett gazdasági viszonyok ismertetéséből és a vidék fokozatos betelepítésének történetét egészen a Staufok koráig tárgyalja, különös tekintettel a gazdasági szövetkezetekre, behatóan méltatva az agrárszervezet három fő formáját, a Hufeversammlung-ot, az Almendausbau-t és a Gehöferschaft-ot, nemkülönben a nagybirtokok gazdasági szervezetét és annak elváltozását, mindenütt a forrásokra visszamenőleg, statisztikai alapokon. Másik nagy munkája a „Deutsche Geschichte“, a mely 12 kötetben tárgyalja a német történelmet, a legrégebb időktől kezdve és a melyet kiegészítenek a „Zur jüngsten deutschen Vergangenheit“ és a „Deutsche Geschichte der jüngsten Vergangenheit“ cz. munkák, a melyek a német történelmet egészen a legújabb időkig tárgyalják. A mű formai tekintetben is kiváló, előadási módjánál fogva, tartalmi tekintetben pedig elüti az eddigi német történetektől, mert a gazdasági életnek hatását a történeti fejlődésre erősebben helyezi előtérbe, mint az eddig szokásban volt és írója felfogásának megfelelőleg az állami és gazdasági élet mellett mint egyenrangú tényezők a kulturális élet összes ágai szerepelnek és pedig egymásra való szerves kölcsönhatásukban. E nagyszabású mű, a melynél teljesebben aligha juttatja valamely más munka kifejezésre az együttes társadalmi jelenségeket annak a történelmi elméletnek és módszernek képviselője, a mely Lamprecht nevét nemcsak Európában, hanem úgyszólván az egész világon ismertté, sőt valósággal fogalomná tette. Elméletét és módszerét Lamprecht több értekezésben fejtette ki, a melyek közül különösen kettő emelendő ki. Az egyik a „Was ist Kulturgeschichte?“ című, mely a „Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft“ 1896. évi folyamában jelent meg és a melyben arra a kérdésre, hogy mi a kulturtörténet, arra az eredményre jut, hogy a kulturtörténet nem egyéb, mint a socialpsychikai fejlődési tényezőknek összehasonlító története és viszonya a nyelvtörténethez, műtörténethez, gazdaságtörténethez stb. ép olyan mint a minő az összehasonlító tudományok viszonya az alájuk rendelt tudományokhoz. Ennek folytán a kulturtörténet is az összehasonlító tudományok specifikus módszerével dolgozik, az inductio, összefoglalás, összehasonlítás és általánosítással. A másik értekezés a „Kulturhistorische Methode“ című (Berlin, 1900), a melyben voltaképen a Helmolt-féle világtörténelem recenzióját adja, a mely munka kísérlet volt a világtörténelem tárgyalásában is a kulturtörténeti mértéket alkalmazni. E két értekezésében fejt ki Lamprecht történelmi felfogását, a mely egy általános világtörténelmi törvényszerűség létezését tételezi fel. Lamprecht szerint a nemzetek fejlődése — mint a melyek a legállandóbb egységei a történelmi életnek — lényegileg ugyanazon állandó typus alapján megy végbe és a megégyezés nemcsak a korszakokban való fejlődésre terjed ki, hanem az egyes megfelelő korszakok lényegükben tartalmilag

is azonosak. Ezen culturkorszakok mindegyike — melyeket Lamprecht az animismus, symbolismus, typismus, conventionalismus, individualismus és subjectivismus neveivel jelöl meg és a melyekhez legújabbán még egyet, a legalacsonyabb cultura korszakát, a phantastikus korszakot csatolja — Lamprecht szerint egy-egy diapason által uraltatik: a cultura egyes különmemű tényezői, a vallás, a művészet a tudomány stb. ugyanis egy egységet alkotnak és ez az egység a diapason. Lamprecht történelmi elméletéről, a mely az absolut causalitás elvén épül fel és a melynek sarktétele a socialis erők döntő voltának feltételezése, lehet pro és contra vitatkozni, a minthogy tényleg Lamprecht fejtegetései egész irodalom keletkezésére adtak okot, a melyben nézeti helyességét vagy helytelenségét különböző argumentumokkal igyekeztek bizonyítani. Az azonban tagadhatatlan, hogy Lamprecht nézetével és módszerével egész iskolát alapított és tanítása nemcsak Európában terjedt el, hanem Amerikában is számos követőre talált. Elveinek és nézeteinek terjesztését szolgálja az általa 1909-ben alapított „Königl. Sächsisches Institut für Kultur- und Universalgeschichte“, a mely tagjai számának folytonos emelkedésével legjobban bizonyítja, hogy Lamprecht történetelmélete mind szélesebb körben terjed. Beválasztásával a tekintetes Akadémia egy elsőrangú tudós férfú világszerte ismeretes tudományos munkásságát tiszteli meg.

Csánki Dezső, r. t.

Angyal Dávid, l. t.

Áldásy Antal, l. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

XVI.

BUDAY KÁLMÁN dr-t, a kolozsvári egyetemen a kórboncztan nyilv. r. tanárát, a III. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Buday Kálmán 1863-ban Pécsen született, tehát jelenleg 50 éves. Középiskolai tanulmányait Pécsen, az orvosi tanfolyamot a budapesti egyetemen végezte, ahol 1886-ban nyert orvosdoctori oklevelet. Kilencz éven át mint tanársegéd működött a budapesti egyetemen, azután külföldi tanulmányútra ment, melyről hazatérve 1895-ben a kolozsvári egyetemen a kórboncztan és kórszövektan helyettes, majd 1896-ban nyilvános rendes tanára lett. E minőségben működik immár 17-ik éve.

Tudományos irodalmi működése már 1889-ben kezdődik s azóta úgy tartalmára, mint terjedelmére igen tekintélyessé lett, a mint azt a következő áttekintés mutatja:

I. Saját vizsgálatok.

1. Septikus embolus által okozott verőértágulat egy esetéről. Orvosi Hetilap. 1889. 15 oldal. Ugyanez németül Zieglers Beiträge zur pathol. Anatomie. X. kötet. Az Eppinger által leirt Aneurysma mycoticobolicum egy esetének részletes leírása. — 2. Achylosus hasvízkór egy esetéről. (Dr. Hirschler Ágostonnal együtt.) Orvosi Hetilap. 1889. 14 oldal. A hashártya endothel-rákja által okozott chyluspangás vezetett chylustartalmú folyadékgyülemre. — 3. Aktinomykosis abdominalis egy esete. Orvosi Hetilap. 1889. 10 oldal. Első eset volt Magyarországon, a melyben a sugárgombabetegség embernél bonczolás alapján fölismeretett. — 4. Adatok a metastatikus izületlobok fejlődésmódjához és a polyarthrits rheumatica kóroktanához. Orvosi Hetilap. 1890. 22 oldal. Állatkísérletekből kitűnt, hogy a haematogen genyes izületgyuladások nem ú. n. kiválasztási áttetek, mint Hueter hitte; a rheumás polyarthrits és a pyogen coccusok okozta izületgyuladások közt fellelhető rokon vonások azonos kórokozóra engednek következtetni. — 5. Beitrag zur Histogenese der metastatischen Phlegmone. Virchows Archiv. 122. 1890. 17 oldal. A Klebs által úgynevezett endothelialis bacteriumáttételek jelentőségét fejtegeti egy eset vizsgálata alapján. — 6. Adatok a sebfertőző betegségek keletkezéséhez és lefolyásához. Gyógyászat. 1894. 9 oldal. Genyvérűségnek és tetanusnak egy-egy érdekesebb esete a klinikai kép- és bakteriologiai vizsgálatok ismertetésével. — 7. Testi sérülések. Gyógyászat. 1894. 35 oldal. A budapesti I. sebészeti klinikán 4 alatt észlelt testi sérülések összefoglaló ismertetése. — 8. A hideg tályogok kezeléséről. Gyógyászat. 1894. A genyesztő coccusok távoltartását hangsúlyozza a hideg tályogok kezelésekor. — 9. Beiträge zur Kenntnis der Penisgeschwülste. 1894. Langenbecks Archiv für klinische Chirurgie. 49. 10 oldal. Ritkább penisdaganat szerkezete szerint adenocarcinoma papillare, a húgyeső hámjából kiindulva. — 10. Über die Herzfüllung während des Lebens und nach dem Tode. Zeitschrift für klinische Medizin. 28. köt. 1895. 15 oldal. A szív pitvarkamarai határán történt leszorítás segélyével meghatározott a jobb és bal szívkamara vértartalma ép viszonyok közt és különböző szívmergek hatása után. — 11. Beiträge zur Lehre von der Osteogenesis imperfecta. Sitzungsberichte d. kaiserl. Akademie d. Wissensch. in Wien. 1895. Bd CIV. 42 oldal, 6 táblával. Az osteogenesis imperfecta két esetének beható szöveti vizsgálata alapján megállapítja, hogy a csontképző sejtek képessége a csontra jellemző sejtközi állomány létrehozására igen tetemesen csökkent. — 12. Über einen ungewöhnlichen Fall von Syphilis. Virchows Archiv 141. kötet. 1895. 12 oldal. Általános bujakor esetében a gyomor és belek szintén bujakóros félélyeket mutattak, ezek részletes leírása. (A közlemény Berlinben készült, Hansemannál.) — 13. A csontok és izületek gümőkórja. I. rész. Kórboneztani változások. Statisztikai adatok. Budapest, 1895. Dobrowsky

és Franke kiadása. 83 oldal, 21 ábrával. 45 eset ismertetése után önálló vizsgálatok alapján a csontizületi gümőkör általános kórbonczatanát adja, a statisztikai adatok a budapesti I. sebészeti klinikán észlelt 534 esetre vonatkoznak. — 14. A csontreplantatióról. Gyógyászat. 1895. 6 oldal. Kutyákon végzett csontvisszaültetésekből beigazolódott, hogy a visszaültetett csont, még ha beforad is, elhal. — 15. A vékonybél veleszületett elzáródása. Erd. Múz. Egly. Orvosi Értesítője. XXI. kötet, 1897. 10 oldal. Az elzáródás oka méhenbelőli bélesavarodás volt. — 16. A pathológiás óriásnövés egy esete. (Dr. Jancsó Miklóssal együtt) Erd. Múz. Egly. Orvosi Értesítője. XXII. 1897. 63 oldal. U. ez németül a Zeitschrift für klin. Medizin. 1897. évfolyamában. A Sternberg-typusú óriásnövéssel szövődött akromegalia egy esetének beható ismertetése, a testméretek és a szöveti kép tüzetes leírásával. Az eset érdekességét növeli az, hogy a hypophysis diónyinál nagyobb volt. — 17. A hullai gázképződés egy különös esetéről. Erd. Múz. Egly. Orvosi Értesítője. 1898. 7 oldal. U. ez németül a Zentralblatt für Bakteriol. XXIV. kötetében. A bacterium, a mely a szokatlan erős gázképződést a hullai vérben előidézte, „bacillus cadaveris butyricus“ név alatt a Král-féle gyűjteményben ma is cultiváltatik. — 18. Beiträge zur Cystenbildung in den supranalen Nierengeschwülsten. Zieglers Beiträge zur pathol. Anatomie. XXIV. kötet, 1898. 18 oldal. A részletes szöveti leírásból kitűnik, hogy Grawitz-féle vesedaganatokban valódi, hámmal bélelt tömlöcskék is előfordulnak. — 19. Proliferierendes Adenocystom der Mamma mit Flimmerepithelien. Virchows Archiv. 156. kötet. 1899. 10 oldal. Emlődaganat csillós hámmal ezen közlemény előtt nem volt ismeretes. — 20. Az agy körülírt fejlődési hiányáról, pár megjegyzéssel a porencephaliára vonatkozólag. Orvosi Hetilap. 1900. 11 oldal. Az operculum erős fejlődési visszamaradása, következményes külső hydrocephaluszal. — 21. A vena portae sclerosisáról. Gyógyászat. 1901. 24 oldal. 2 eset alapján a czikk jogosultnak tartja Borrmann azon nézetét, hogy a májkapugyűjtőér önállóan megbetegedhetik az érlemzesedéshez hasonló módon. Németül is megjelent a Centralblatt für pathol. Anatomie. XIV kötetében. — 22. Néhány ritkább fejlődési rendellenességről. Erd. Múz. Egly. Értesítője. 1902. XXIV. köt. 15 oldal. Három eset leírása: 1. A duodenum veleszületett elzáródása. 2. A hólyagnyakba nyíló számfeletti ureter súlyos veseváltozásokkal. 3. A lábna zsírszövetburjánzással járó óriásnövése (makropodia lipomatosa). — 23. A streptococcus-fertőzésekről. Gyógyászat. 1903. 47 oldal. Két télen át, epidemiaszerűleg fellépett 26 eset ismertetése után a streptococcus-sepsisek jellemző vonásai iratnak le összefoglaló módon, tekintettel a fertőzés helyére, a virulentiabeli ingadozásokra s a halál utáni vérváltozásokra. — 24. Néhány aktinomykosis-esetről. Gyógyászat. 1904. 14 oldal. Tüdő- és féregnyujtvány aktinomykosis egy-egy esetén kívül egy elsődleges agyi aktinomykosis eset közlése, illet

még csak Bollinger irt le. — 25. Szövetteni és bacteriologiai vizsgálatok üszkös száj- és garatgyuladásoknál. Orvosi Hetilap. 1905. 45 oldal. 5 eset tüzetes ismertetése alapján megállapítja, hogy a terjedő jellegű száj- és garatüszkösödések a bacillus fusiformis és a spirochaete dentiumnak a szövetekbe nyomulása által idéztetnek elő. Ugyanez németül is megjelent a Ziegler-féle Beiträge zur pathol. Anatomie. 1906. évfolyamában. — 26. Kísérleti szövettani tanulmány a vesegümő keletkezéséről. Purjesz-Emlékkönyv. 1906. 49 oldal. Ugyanez németül is megjelent a Virchows Archiv 186. kötetében 68 oldalon. Nyulak vese-verőereibe fecskendezett gümöbacillusok által létrehozott vesegümőkór szöveti fejlődését írja le a legkezdetibb időszakról; a gümő legelső sejtes elemeit, Baumgartennel ellentétben haematogen eredetűeknek találta. — 27. Az orvostudományok fejlődéséről. Gyógyászat. 1905. 22 oldal. Dékányi értekezés az egyetemi évzáró közgyűlésen; történet-bölcseleti fejtegetések az orvosi bűvárokodás alanyi és tárgyi feltételeiről. — 28. A máj gyűjtőereinek elzáródásáról. Erd. Múz. Egyf. Értesítője. XXVIII. 1907. 18 oldal. A Chiari-féle hepatophlebitis obliterans egy jellegzetes esetének leírása. — 29. Rákstatisztikai adatok. Magyar Orvosi Archivum. VIII. 1907. 79 oldal. A kolozsvári kórboneztani intézet 35 évi anyagának feldolgozása, a németországi rákstatisztikákkal szemben úgy az életkor, mint a kiindulási hely szempontjából érdekes eltérések derültek ki. A munka második része az egyes szervek statisztikáját adja külön-külön. U. ez németül is megjelent a Zeitschrift für Krebsforschung 6. kötetében 63 oldalon. — 30. A gyomor verőereinek sclerosisáról. Gyógyászat. 1908. 27 oldal. Halálos gyomorvérzés oka gyanánt a gyomor verőereinek súlyos atherosclerosisa derült ki, míg egyebütt az érlemeszesedés csekély volt; utalás az angina abdominis tünetsoportjára. U. ez németül is megjelent a Zieglers Beiträge zur pathol. Anatomie 44. kötetében 22 oldalon. — 31. Histologische Untersuchungen über die Entstehungsweise der Lungengangraen. Beiträge zur pathol. Anatomie 48. kötet. 53 oldal. A tüdőüszkösödés 35 esetének szöveti bacteriologiai tanulmányozása a Levaditi-féle ezüstözés segítségével; az eredmények összefoglalásából kitünik, hogy a spirochaete dentium az el nem határolt üszkösödés szélein túlsúlyra jut; a megállapodott üszkösödésekben inkább a gennyedési bacteriumok jutnak érvényre. U. ez magyarul is megjelent az Orvosi Hetilap 1910. évfolyamában, kissé rövidítve. — 32. Zur Kenntnis der haemolytischen Leichenerscheinungen. Zentralblatt für allgem. Pathologie. 1909. 20. kötet. 5 oldal. Miután Schlagenhauser a streptococcusok által okozott vérbomlásra figyelmeztet, szerző utal arra, hogy ezt ő már 6 év előtt magyarul leírta (l. a 23. sz. a. közleményt). — 33. Ergebnisse der Statistik, insbesondere der Sterblichkeits- und Sektionsstatistik des Krebses. Deuxième Conférence internationale pour l'étude du cancer. Paris, 1910. 31 oldal. A két nemzetközi konferencián tartott referáló elő-

adás, mely különböző bonczolási és halálozási statisztikák eredményeit összefoglalva arra az eredményre jut, hogy a rákesetek gyarapodása jórészt csak látszólagos: indítványt tesz egységes bonczolási statisztikák összeállítására. — 34. Zur pathologischen Anatomie des Paratyphus. Zentralblatt für Bakteriologie. 60. kötet, 1911. 13 oldal. Egy bacteriologiai vizsgálattal megállapított paratyphus eset kapcsán kifejti, hogy a paratyphus-fertőzés is megbetegítheti a bél lymphoid szövetét. — 35. A kórszövettan és kórvegytan újabb érintkezési pontjai. Orvosképzés. 1911. 14 oldal. A kolloidchemia és az enzimek tanának jelentősége a kórszövettanra nézve.

II. Buday Kálmán vezetésével a kolozsvári egyet. kórbonczani intézetben készült dolgozatok:

1. *Veszprémi Dezső dr.* (a kórbonczani intézet mellett 1897—1904-ig tanársegéd, azóta adjunktus.) 1. Szövetteni vizsgálatok gerinczagyserülés egy esetében. Erd. Múz. Egly. Ért. 1898. 20 oldal. — 2. Myelitis disseminata. Erd. Múz. Egly. Ért. 1899. 27 oldal. — 3. Gerinczagybeli elfajulások vészes vérszegénységnél. Erd. Múz. Egly. Ért. 1900. 12 oldal. — 4. Keményedés az Ammon-szarvban epilepsia egy esetében. Erd. Múz. Egly. Ért. 1900. 5 oldal. — 5. Általános pneumococcus fertőzés néhány érdekes esete. Erd. Múz. Egly. Ért. 1900. 6 oldal. — 6. Kettős vékonybél sarkoma. Erd. Múz. Ért. 1901. 11 oldal. — 7. Különböző eredetű gümöbaciillus tenyészetek yirulentiájának összehasonlítása. Erd. Múz. Egly. Ért. 1901. 48 oldal. Németül kivonatosan megjelent a Zentralblatt für Bakteriologie 33. kötetében. — 8. A periarteritis nodosáról (Jancsó Miklós dr.-al együtt). Orvosi Hetilap. 1903. 23 oldal. Ugyanez németül a Ziegler-féle Beiträge zur path. Anatomie. 34. kötetében. — 9. Vele-született gümőkór esete. Budapesti Orvosi Ujság. 1904. Ugyanez németül a Zentralblatt für Bakteriologie. XV. évfolyam. — 10. Adatok az ú. n. heveny fehérvérűség szövettanához. Purjesz-Emlékkönyv. 1906. U. ez németül Virchows Archiv. 184. kötet. — 11. Bacillus fusiformis, spirochaeta gracilis és cladothrix putredogenessal végzett tenyésztési és állatkísérletek. Orvosi Hetilap. 1906. Németül a Zentralblatt für Bakteriologie. 38. és 44. kötetében. — 12. Heveny sárka máj-sorvadás a bujaker II. időszakában (Kanitz dr.-al együtt). Orvosi Hetilap 1907. U. ez németül az Archiv für Dermatologie und Syphilis-ben. — 13. A Wassermann-féle syphilis reakció kórbonczolásoknál. Orvosi Hetilap. 1909. U. ez németül a Zentralblatt für allgem. Pathologie. 21. kötetében. — 14. Adatok a prostata-túltengés szövettanához. Orvosi Hetilap. 1910. U. ez németül: Folia urologica. 1910. — 15. A periarteriitis nodosáról (újabb közlemény). Orvosi Hetilap. 1911. U. ez németül a Beiträge zur pathol. Anatomie. 52. kötetében. — 16. Szövetteni és kísérletes vizsgálatok a salvarsan-halálra vonatkozólag (Marschalka tanárral együtt). 1912. Orvosi Hetilap. Ugyanez németül a Deutsche med. Wochenschriftben és Archiv für Dermatol und Syphilis. 114. kötetében.

2. *Hanasziewicz Oszkár dr.* (volt intézeti gyakornok, jelenleg es. és kir. ezredorvos): Tuberculum verminosum. Erd. Múz. Egly. Ért. 21. köt. 1900.

3. *Fabinyi Rudolf dr.* (volt intézeti gyakornok, most elme-gyógyintézeti főorvos): Az agyalapi ütőerek syphilises bántalmáról. 1903. Erd. Múz. Egly. Ért. U. ez németül a Journal für Psychiatrie und Neurologie. 1905. évfolyamában.

4. *Gyergyai Árpád dr.* (volt intézeti tanársegéd, most a fül- és gégegyógyászat egyetemi m. tanára): 1. A rostonyás tüdőgyulladás histogenesisééről. Orvosi Hetilap. 1904. — 2. Tápszerek betokolásából eredt csomók a peritonitis tuberculosa klinikai képével. Purjesz-Emlékkönyv. 1906. U. ez németül a Beiträge zur pathol. Anatomie 42. kötetében.

5. *Félegyházi Ernő dr.* és *Potoczky Dezső dr.* (volt intézeti tanársegédek): Adatok a vagus pneumonia keletkezéséhez. Erd. Múz. Egly. Értesítője. 1906. 28. kötet.

6. *Potoczky Dezső dr.* (jelenleg kórházi bonczoló főorvos): 1. Phagocytosis trypanosomiasisnál. Erd. Múz. Egly. Értesítője. 1908. 2. Adatok e szem trypanosomás megbetegedésének kórszövevénytanához. Orvosi Hetilap Szemészet melléklete. 1908. — 3. Histologische Veränderungen bei experimenteller Febris recurrens. XVI. nemzetközi orvosi congressus munkálatai. 1910.

7. *Zacher Pál dr.* (intézeti első tanársegéd): 1. Az epehólyag bacteriumtartalma holttestekben. Budapesti Orvosi Ujság. 1910. — 2. Prostatarák osteoplasticus metastasisokkal. Budapesti Orvosi Ujság Urologia melléklete. 1911. — 3. A méhnyak sarkomája. Gyógyászat. 1911. U. ez németül Zeitschrift für Geburtshülte und Gyn. 70. kötet. — 4. Chorionepithelioma malignum egy esete. Erd. Múz. Egly. Ért. 1912.

8. *Gergely Endre dr.* (intézeti második tanársegéd): A hasnyálmirigy nagyfokú lipomatosisa, néhány megjegyzéssel a diabeteses hasnyálmirigy elváltozásokra. Erd. Múz. Egly. Ért. 1910.

Buday Kálmán legkiválóbb tudósaink egyike, a ki rendkívül szorgalmas, csendes, minden lármás feltűnést kerülő, de annál alaposabb tudományos tevékenységével igen számos értékes dolgozattal gazdagította különben nem igen bő elméleti orvosi irodalmunkat. Dolgozatai, melyek majdnem kivétel nélkül idegen nyelven is megjelennek és külföldön szerzőjüknek nagy elismerést szereztek, mindenek előtt rendkívüli alaposágról, nagy és széleskörű tudásról s valóban ritka szigorú önkritikáról tanuskodnak, úgy hogy azok igazán nemcsak a hazai, hanem a külföldi szakirodalom legjelesebb termékei közé tartoznak. Egyik igen beható, a „Csontok és ízületek gümőkóros bántalmái“ című monographiáját a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése a Szurmák-díjjal tüntette ki.

Buday Kálmán azonban nemcsak saját tudományos kutatásaival érdemelte ki hazánk elismerését, hanem, a mi nem esekélyebb ért

kulturmunka, azzal is, hogy meg tudta honosítani a tudományos búvárkodás szellemét a vezetése alatt álló intézetben s tanítványait hasonló eredményes tevékenységre serkenteni. Nagyszámú tanítványainak tudományos dolgozatai, melyek az ő kezdeményezésére és vezetésével készültek, meggyőző bizonyítékai annak, hogy Buday Kálmánnak még olyan nehéz viszonyok között is, a milyenek Kolozsvárt vannak, iskolát sikerült alapítania, mely az ő szellemében miveli az elméleti orvostudományok egyik legfontosabb ágát. Nem kell még külön kiemelnünk, hogy ezzel mily nagy szolgálatot tett Buday Kálmán hazánk kulturájának.

Mindezek alapján és abban a meggyőződésben, hogy Buday Kálmánban akadémiánk kiváló munkacrót nyerne, a ki hazánk első tudományos testületének csak dicsőre válnék, melegen ajánljuk öt levelező tagnak.

Tangl Ferencz, r. t.
Udránszky László, l. t.

XVII.

Dr. MAURITZ BÉLA egyet. és műegyetemi m. tanárt a III. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk.

Dr. Mauritz Béla, szül. 1881 május 3-án Kassán, ág. ev., a középiskolát Kassán és Budapesten, az egyetemi tanulmányait pedig Budapesten végezte, a hol két ízben megkapta a Szőnyi Paulina-féle ásványtani jutalomdíjat; a doktori szigorlatot 1902-ben az ásványtanból tette le; 1903-ban a középiskolai tanári diplomát szerezte meg természetrajz és kémia szakból; 1902—1905. évig a tud. egyetemen az ásvány-közettani tanszék mellett mint tanársegéd működött; 1905—1910. tanulmányait folytatta a bécsi, lipcsei, heidelbergi egyetemeken, rövidebb időt töltött a genfi egyetemen és a berlini bányászati főiskolán és földtani intézetben; 1910 óta újra a budapesti egyetem ásvány-közettani intézete mellett működik adjunktusi minőségben; 1909-ben a budapesti egyetem magántanárúrára képesítette a közettanból; 1910-ben ugyanezen szakból a József-műegyetem. Az Akadémia két megbízásban részesítette: 1906-ban megbízta a Mátra-hegység eruptív közetének feldolgozásával, a mely megbízatásnak az 1908-ban megjelent munkájával tett eleget; 1912-ben pedig megbízatást kapott a gyergyóditrói szienit-törmény feldolgozására.

Mauritz Béla főleg közettani vizsgálatokkal foglalkozik, de megvizsgált ásványokat is. Tudományos munkálatai igen jóknak mondhatók, mert sok új adattal bővítették a tudományt és hazai és külföldi elsőrangú folyóiratokban jelentek meg; miért is őt a tek. Akadémiának levelező tagul igen melegen ajánlom. Meg vagyok győződve, hogy az Akadémia részéről ezen kitüntetés tudományos működésében még fokozottabb mértékben buzdítani fogja.

Dr. Mauritz Béla tudományos és népszerű értekezései a következők:

1. Adatok a magyar chalkopyritek kristálytani ismeretéhez. Természettudományi Füzetek. XXV. — 2. Beiträge zur kristallographischen Kenntnis der ungarischen Kupferkiese. Zeitschrift für Kristallographie und Mineralogie. XL. Leipzig. — 3. Újabb adatok a porkurai pyritről. Math. és természettudományi értesítő. XXI. — 4. Neuere Beiträge zur Kenntnis des Pyrit von Porkura. Zeitschrift für Kristallographie und Mineralogie. XXXIX. Leipzig. — 5. Über Kalomel. Szerzők: V. Goldschmidt und B. Mauritz. Zeitschrift für Kristallographie und Mineralogie. XLIV. Leipzig. — 6. Pyrraryrit Hiendelaencináról Spanyolországban. Magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének munkálatai; Szeged, 1905. — 7. Über den Pyrraryrit von Hiendelaencina in Spanien. Zeitschrift für Kristallographie und Mineralogie. XLIV. Leipzig. — 8. Über einige Gesteine des Vulkans Meru in Ostafrika. Tschermak's mineralogische und petrographische Mitteilungen. XXVII. Wien. — 9. A nadapi zeolithek. Annales Musei Nationalis Hungarici VI. — 10. Die Zeolithe von Nadap. Annales Musei Nationalis Hungarici. VI. — 11. Új zeolith-lelethely. Földtani Közöny. XXXVIII. — 12. Über einen neuen Zeolithfundort. Földtani Közöny. XXXVIII. — 13. Pyrit Foinicáról. Földtani Közöny. XXXV. — 14. Pyrit von Foinica. Földtani Közöny. XXXV. — 15. Megjegyzések „Pinkert Ede: Adatok a bulzai hegyesoport eruptivus kőzeteinek ismeretéhez“ cz. munkájához. Földtani Közöny. XXXVIII. — 16. Einige Bemerkungen zur Arbeit des Herrn Eduard Pinkert: „Beiträge zur Kenntniss der Eruptivgesteine der Bergrupe von Bulza. Földtani Közöny. XXXVIII. — 17. Pyrit Facebajáról. Földtani Közöny. XXXIX. — 18. Pyrit von Facebaja. Földtani Közöny. XXXIX. — 19. A juczpataki gabbro zeolithásványai Krassó-Szörény vármegyében. Földtani Közöny. XLI. — 20. Die Zeloithe des Gabbro von Juc-Bache bei Szvinica. (Kom. Krassó-Szörény) Földtani Közöny. XLI. — 21. Magyarországi kőzetalkotó ásványok. Földtani Közöny XL. — 22. Über einige gesteinsbildende Mineralien aus Ungarn. Földtani Közöny. XL. — 23. A mesterséges wollastonitról. Földtani Közöny. XXXIX. — 24. Über den künstlich dargestellten Wollastonit. Földtani Közöny. XXXIX. — 25. A ditrói canerinit Math. és természettudományi értesítő. XXX. — 26. Über den Cancrinit von Ditró Math. naturwiss. Berichte. 1912. — 27. Adatok a gyergyóditrói szienit-tömés chemiai viszonyainak ismeretéhez. Math. és természettudományi értesítő. XXX. — 28. Beiträge zur Kenntnis der chemischen Verhältnisse des Syenitmassivum von Ditró Math. naturwiss. Berichte. 1912. — 29. Foyaitos kőzetek a Mecsek-hegységéből. Koch- emlékkönyv 1912. — 30. Foyaitische Gesteine aus dem Mecsekgebirge. Tschermak's Mineralogische und petrographische Mitteilungen. 1913. — 31. A Mátra-hegység eruptív kőzetei. Math. és természettudományi Közlemények. XXX. — 32. A kristálytan törté-

nete. Írta dr. Schmidt Sándor. Sajtó alá rendezte Mauritz Béla. Természettudományi Társulat. 1911. — 33. A ditrói szienit két újabb elegyrsze. Földtani Közlöny. XLIII. — 34. Zwei neue Gemengteile im Syenit von Ditró. Földtani Közlöny. XLIII.

Népszerű cikkek: 1. A kristályok birodalma. Uránia. Népszerű tudományos felolvasások. — 2. A földkéreg. U. o. — 3. A Föld története. U. o. — 4. A hasznos érczek. U. o. — 5. A káliumsókról. Természettudományi Közlöny. 1911. — 6. A rádium és a színek. U. o. — 7. Az eruptív kőzetek képződéséről. U. o. — 8. A vulkánosságról. Uránia. 1906.

Budapesten, 1913. február 24.

Dr. Koch Antal, r. t.

Dr. Krenner József, r. t.

Dr. Schafarzik Antal, r. t.

Dr. MAURITZ BÉLA egyetemi és műegyetemi magántanárt bátorítok a Magyar Tudományos Akadémia III. osztálya B) alosztályába *levelező* tagnak ajánlani.

Teljesen magamévá teszem e tekintetben *Dr. Krenner József* rendes tag úr ajánlatát, a melyhez még a következő részletesebb megokolást hozzáfűzöm:

Mauritz Béla a mineralogiai és petrographiai kutatás terén már eddig is igen figyelemre méltó működést fejtett ki. Mineralogiai értekezései szebbnélsebb tudományos eredményeket tartalmaznak. A *magyar chalkopyritekre* vonatkozó értekezésében tisztázza a (011) szerinti, addig vitás ikerképződést. A híres *porokurai pyriteken* pedig, a melyeket előtte már Schmidt Sándor, Goldschmidt Viktor és mások vizsgáltak meg, számos új kristályformát fedezett fel. Külföldi tartózkodása idejében Goldschmidt Viktor a krystallographiának és mineralogiának tanára, a heidelbergi egyetemen azzal tüntette ki fiatal honfitársunkat, hogy társszerzőül véve őt maga mellé, vele együtt a *terasi Terlinguai* új lelőhelyű *Kalomel* lapdus kristályait ismertette és egyszersmind ez ásványon az eddig ismert összes létező és valószínű kristályformákat kiszámította. Majd pedig megmérte Mauritz a spanyol *Hiendelaenaináról*, mint új lelőhelyről származó *sötét veresezüst ércz* (pyrargyrit) kristályait, miközben alkalma volt a pyrargyrit hemimorphiáját ezen az előforduláson is megerősíteni. A *velencei hegység nadapi* amphibol andesitjében felfedezte a nálunk eddig még ismeretlen *episilbit* nevű zeolithot. Két nagy táblán bemutatja a *boszniai Fojnicáról* származó szép *pyritkristályokat*, a melyek gazdag lapsorozatában több új kristályformát fedezett fel. Megvizsgálja az *aldunai juci* gabbro üregeiben fellépő zeolithokat, a melyek közt a *mesolithot* felismeri, a mely Magyarországra nézve új faj felettébb érdekes összenövésben fordul itt elő *natrolithal*.

Közben azután a *tudományos petrographia* több kérdését karolta fel. Az impulsust erre az irányra Krenner József, Zirkel Ferdinánd, majd pedig Rosenbusch és Beczke tanároktól kapta. Rosenbusch volt az, ki őt Heidelbergben a keletafrikai Meru vulkánról származó kőzetek megvizsgálásával bízta meg, melyeket egy német expeditio gyűjtött ezen a nehezen hozzáférhető vidéken. Mauritz kimutatja ezekről a kőzetekről nemcsak a mikroszkopos vizsgálatok, hanem egy teljes kémiai elemzés útján is, hogy *leucitphonolithok* vagyis a leucitsyenithek effusiv faciesét képviselő kőzetfajhoz tartozók. Az analysisist *Osann* rendszere szerint tárgyalja.

Ezután önkészítette kémiai analysisekkel támogatva megállapította a *Mátra-hegység* eruptív kőzetypusainak petrographiáját.

Külföldről hazaérkezve, mint a kir. József-műegyetem magántanárának helyet adtam neki a műegyetemi ásványföldtani intézetéhez tartozó kémiai kézi laboratóriumban, a melyben mintegy három év óta mostanáig szabad idejét kőzetelemzésekkel töltötte el. Innen kerültek ki a következő ásvány- és kőzetanalitikai munkái. Ezek közül felemlitem, hogy magyarországi kőzetalkotó ásványok czímen a *salgói basalt*, *olivin*, *oligoklas*- és *augit-elegyrészeit* pontosan meg elemezte. Megállapította a ditrói eleolithsyenit Na-dús barkevikitszerű *amphibolj*nak kémiai összetételét, úgyszintén az *eleolithjáét* is, valamint megelemezte és mikroszkoposan is megvizsgálta a nógrádi jánospusztai andesit nagy *grínát* kristályait, majd pedig áttért a ditrói syenittömzs kőzeteinek és ásványainak részletes tanulmányozására. Ennek során pontosan megelemezte a ditrói *Cancrinít*-et és ezzel ennek a ritka ásványnak bizonytalan kémiai formuláját rationalisabb basisra helyezte, miáltal a mineralogiának általában is egy igen fontos új adatot szolgáltatott. A kémiai analysisek egész sorával támogatta továbbá azokat a mikroszkopi vizsgálatokat, melyekkel a *Kamptonit*, *Tinguáit* és *Hornblendit* nevű telérekőzeteket, mint a ditrói eleolithsyenittömzs schizolithjait ismerteti. A Na-dús kőzetek nyomozását kiterjesztette ezek után a Mecsek-hegységre is Baranya megyében, a melynek krétakorú *foyaitos kőzeteit* mikroszkopilag leírta és kémiai elemzésekkel kísérte. És végre kimutatja legújabbán a *skapolith* előfordulását a ditrói eleolithsyenitben, a mely ásványnak felfedezése nemcsak mint magyarországi újdonság érdekes, hanem általában mint magmatikus primár kiválás is új és rendkívül fontos. A skapolith eddig ugyanis csakis mint contact képződmény volt ismeretes.

Látjuk tehát ezekből, tisztelt Akadémia, hogy Mauritz Béla a mineralogia és petrographia terén kiváló avatottsággal végzi tudományos kutatásait, a mire őt nemcsak a mineralogia és petrographiai módszerekben való teljes jártassága, hanem egyszersmind a kémiai analysisben való gyakorlottsága is különösen praedestinálja. Már az eddigi eredményes és szigorúan tudományos működése alapján is Mauritz Bélát számottevő mineralogusnak és petrographusnak kell

tartanunk, a kire főiskolai életünkben is alighanem még nagy feladatok várnak. Ezért bátorkodom ismételve a tekintetes Akadémiát arra kérni, hogy Mauritz Bélát, méltányolva tudományos működését, a levelező tagságra való megválasztásával kitüntetni kegyeskedjék.

Schafarzik Ferencz dr., l. t.

XVIII.

Dr. SILBERSZKY KÁROLY egyetemi és műegyetemi magántanárt újból ajánljuk *levelező* tagnak, Hivatkozva a tavalyi ajánlásunkra és Silberszkynek ott részletesen kimutatott tudományos működésére, itt csak felemlítjük, hogy Silberszky a múlt évben is az Akadémia Math. és Természett. Értesítőjében „Pleistocaenkorú mohafaj Kecskemétről“ czim alatt megjelent dolgozatával nemcsak szaktudását újból kimutatta, de egyúttal tanúságot is tett arról, hogy szaktárgyával folytonosan foglalkozik és növénytani szakirodalmunkat értékes dolgozatokkal igyekszik gyarapítani. Összes tudományos munkálkodásával teljesen érdemessé tette magát arra, hogy az Akadémia öt levelező tagjai sorába felvegye, a miért is őt a megválasztásra újból melegen ajánljuk.

Klein Gyula, r. t.

Mágocsy-Dietz Sándor, r. t.

Tuzson János, l. t.

A III. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

XIX.

ÉMILE PICARD francia matematikust *külső* tagnak ajánljuk.

Picard, a Sorbonne tanára, jelenleg — Poincaré halála óta — Franciaország legtekintélyesebb matematikusa. Lehetetlen egy ajánlat szűk keretében mindama szép felfedezésekről megemlékezni, melyekkel ő az analysiszt gazdagította. Legyen elég e tekintetben a róla nevezett függvénytani tételre hivatkozni, mely egész új irodalomnak kiinduló pontja. Két terjedelmes műve, a „Traité d'Analyse“ 3 kötete és a Simarttval együtt írt „Théorie des fonctions algébriques“ 2 kötete, nemcsak a tárgy megkapó feldolgozásával tűnik ki, hanem számos önálló vizsgálatot is tartalmaz.

Budapest, 1913 február 25.

König Gyula, r. t.

Rados Gusztáv, r. t.

Kürschák József, l. t.

XX.

VITO VOLTERRA olasz matematikust *külső* tagnak ajánljuk.

Volterra, a római egyetem tanára, a matematika legkiválóbb művelőinek egyike. A matematika számos ágában alapvető vizsgálatai rendkívül mértékben hozzájárultak a tudomány által elért mélyebb betekintéshez. A halmaz-elméletre, a függvénytanra, a parciális differenciálegyenletekre, az integrál-egyenletekre, a mechanikára és rokon tárgyakra vonatkozó vizsgálatai a matematikai irodalom legértékesebb termékei közé tartoznak.

Budapest, 1913 február 25.

König Gyula, r. t.

Rados Gusztáv, r. t.

Kürschák József, l. t.
